

KORKUT ATA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
The Journal of International Turkish Language ve
Literature Research

|| Sayı/Issue 4 (Nisan/April 2021), s. 130-156.
|| Geliş Tarihi-Received: 21.02.2021
|| Kabul Tarihi-Accepted: 4.04.2021
|| Araştırma Makalesi-Research Article
|| ISSN: 2687-5675
|| DOI: 10.51531/korkutataturkiyat.884525

Okul Öncesi Dönem TÜBİTAK 6 Yaş Grubu Popüler Çocuk Bilim Kitaplarında Değerlerin Ele Alınış Biçimi

Investigation Into the Values In Popular Science Books for 6-Year-Old Age Group Published by TUBİTAK

Mustafa ORHAN*

Öz

Bu çalışmanın amacı, TÜBİTAK tarafından yayınlanan 6 yaş grubuna yönelik popüler bilim kitaplarında, Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından belirlenen 10 temel değer ve bu değerlere bağlı bazı alt değerlerin nasıl ele alındığını analiz etmek ve incelenen kitapların değerler eğitimine katkısını ortaya koymaktır. Bu amaçla, TÜBİTAK Popüler Çocuk Bilim Kitapları arasında yer alan 6 yaş grubuna yönelik toplam 97 çocuk kitabından hikâye edici metinlerden oluşan 80 kitabın tamamı incelenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda on kök değer arasında en fazla kitapta yer verilen ilk beş değer sırasıyla dürüstlük (44 kitapta), sorumluluk (43 kitapta), sevgi (33 kitapta), saygı (25 kitapta) ve dostluk (24 kitapta) değerleridir. Bunları 16 kitapta yer verilen yardımseverlik, 15 kitapta yer verilen vatanseverlik ve 12 kitapta yer verilen öz denetim değerleri takip etmektedir. Temel değerler arasında son sırada yer alan iki değer ise 7 kitapta yer verilen sabır değeri ile 4 kitapta yer verilen adalet değeridir. Buna karşın en fazla kitapta yer alan alt değerlerin sırasıyla bilimsellik (52 kitapta), dayanışma (38 kitapta) ve özgürlük (26 kitapta) değerleri olduğu tespit edilmiştir. 11 kitapta ahlak, estetik duygu gelişimi ve merhamet değerlerine yer verilirken, 9 kitapta sağlığa özen gösterme değeri yer bulmuştur. Eşitlik (6 kitapta), barış (4 kitapta) ve kanaatkârlık (2 kitapta) değerleri ise kitaplarda çok fazla yer verilmeyen alt değerler olarak dikkat çekmektedir.

Anahtar Kelimeler: TÜBİTAK, çocuk edebiyatı, popüler çocuk bilim kitapları, değerler eğitimi.

Abstract

This study aims to analyze how the 10 fundamental values determined by the Ministry of National Education of Turkey (MEB) and some of the sub-values related to them are handled in popular science books for the 6-year-old age group published by TUBİTAK and to reveal their contribution to values education. To this end, among the popular children's science books series of TUBİTAK including 97 children's book for 6-year-old age group, 80 narrative books, were examined. Based on the results, the first five values included in the target books among the ten basic values are honesty (in 44 books), responsibility (in 43 books), love (in 33 books), respect (in 25 books) and friendship (in 24 books). These are followed by values of charity in 16 books, patriotism in 15 books and self-control in 12 books. The two values in the last place among the fundamental values are the values of patience (in 7 books), and justice (in 4 books). However, it was determined that the sub-values in most books were scientificity (in 52 books), solidarity (in 38 books) and freedom (in 26 books), respectively. Values of morality,

* Dr., Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı/TÜBİTAK, e-posta: mustafaorhan1@yahoo.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8559-4834>.

aesthetic emotion development and compassion were found in 11 books, while values of care for health were found in 9 books. Equality (in 6 books), peace (in 4 books) and conviction (in 2 books) are remarkable as sub-values with a limited mention in the target books.

Keywords: TUBITAK, children literature, popular children's science books, values education.

Giriş

İnsanı ayakta tutan, hayata bağlayan, kişinin hayatına anlam katan aile, inanç, vatan gibi önemli bazı olgular vardır. Bu olgulardan biri de değerlerdir. İnsanın yaşama gayesinin temelini oluşturan değerler, kişiden kişiye değişmekle birlikte her insanın önemseydiği, hayata anlam veren, atmosferimizi yaşanılır kılan “ahlak, dürüstlük, yardımlaşma” gibi ortak değerler vardır.

Hayata gözünü açtığı aile çevresi, bireyin karakterinin oluşmasında önemli bir yer tutmaktadır. Bazı tutum ve davranışların soya çekimle nesilden nesile aktarıldığı bilinse de bazı davranışların da yaşanan çevreden kazanıldığı bir gerçektir. Bu nedenle uzmanlar eğitimin üçayağından; okul, aile ve çevreden sıkça bahsederler. Çocukluğumuzu geçirdiğimiz çevrede gördüklerimiz, duyduklarımız, yaşadıklarımız kimlik ve kişiliğimizin oluşmasında önemli bir etkiye sahiptir. Mutlu bir aile içinde, güvenli ve sağlıklı bir çevrede yetişen bireylerle, huzursuz bir aile içinde güvensiz ve sağlıksız bir çevrede yetişen bireylerin ilerleyen dönemdeki tutum ve davranışlarının aynı olmadığı bilinmektedir.

Değer Kavramı

Hayatta dürüstlük, sevgi, dostluk, saygı, yardımlaşma, kanaat, sabır gibi bazı olgular bireyi hayata bağlar ve bireye yaşam sevinci verir. Düşmanlık, savaş, kin, nefret, yalan, gösteriş gibi bazı olgular da bireyi toplum hayatından soğutur, bireyin yaşama sevincini azaltır. Bu olguların bir adı da değerdir. Değerler, toplumun kültür dokusunu meydana getiren örf, adet, gelenek, görenek ve inançlar bütünüdür. Bu inançlar bütünü yüzyıllar içerisinde yazılı olmayan kurallar haline gelmiş ve toplumsal yapının sağlam bağı olmuştur” (Urlu 2020: 49-66). Sosyal hayatta önemli olan bu duygular çocukluktan itibaren; aileden, yaşanan sosyal çevreden, eğitim hayatı boyunca okullardan, iş yaşamında da iş arkadaşlarından edinilir.

Değerler Eğitimi ve Önemi

Bireyin toplum içindeki statüsünün belirlenmesinde, toplumların huzur ve refah içerisinde hayatlarına devam etmelerinde önemli bir yere sahip olan değerler, doğuştan itibaren kazanılmaya başlanır. Bu değerlerin hangilerinin bireyin duygu, düşünce ve eylemlerinde öne çıkması istenirse, küçük yaşlardan itibaren eğitim yoluyla bu değerlerin gelişmesine katkı sağlanır. Adına değer eğitimi denilen bu eğitim, mutlu birey ve mutlu toplum oluşması bakımından önemli kabul edilmektedir. Türkiye’de MEB, 2018 yılında Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda “Değerlerimiz” başlığı altında adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik adı altında on kök değere yer vermiştir” (MEB: 2019). Bu kök değerlerin yanı sıra değişik alt değerler de söz konusudur. Alt değerlerin sayısı konusunda herhangi bir sınır söz konusu değildir.

Değer Eğitiminde Aile

Eğitimin doğumla başladığı ve ölüme kadar devam ettiği, küçük yaşlarda görerek, duyarak, okuyarak öğrenilenlerin bir ömür boyu hayatımızda yer ettiği bilinmektedir. Toplumun geleceğini meydana getiren çocukların, temel değer yargılarıyla özdeşleşmiş olarak yetiştirilmeleri önem taşımaktadır. Çocuklar, çevrelerinde gördükleriyle

kendilerini özdeşleştirmektedir. Çevresinden sevgi, saygı, merhamet, yardımlaşma gibi duyguları görmeyen çocuklar, ilerleyen yaşlarında bu davranışları başkalarına göstermeyeceklerdir” (Koç ve Akdoğan 2018: 1-16). Aile bireyleri; tutum ve davranışlarıyla, konuşmalarıyla çocuklara iyi örnek olmalıdır. “Çocuk yaşamının ilk yıllarından itibaren aile başta olmak üzere arkadaş çevresi, oyun grupları, medya, sosyal medya, farklı kurumlar ve her türlü uyarıcı aracılığıyla toplumsal değerleri öğrenir” (Yılmaz ve Duman: 2018). Aile büyükleri çocuklara küçük yaşlarda; başkalarına yardım etmeyi, kendisine ait olanlardan muhtaç olanlara vermeyi, büyüklerine saygı duymayı, toplumun değer yargılarına saygılı olmayı öğretmelidir. Modern zamanlarda; mahalle çocuklarının hep birlikte oyun oynadıkları ve değerler eğitiminin en doğal öğrenme ortamı olan mahalle kültürü yok olmuştur. Sosyal çevre kavramı önceleri genel anlamda mahalleyi ifade ederken, özellikle son otuz yılda yaşanan teknolojik gelişmeler, sosyal çevreye internet ve televizyonu da eklemiş bulunmaktadır. Sanal âlem dediğimiz internetin günlük yaşantımıza kontrolsüzce girmesi, değerler eğitimi yönünden ailenin önemini bir kez daha ortaya koymuştur.

Değer Eğitiminde Okul

Doğumla beraber ailede başlayan eğitimin bir sonraki basamağı okuldur. Eğitimin bir bölümü ailede verilirken, özellikle uzmanlık alanına bağlı öğretimle pekiştirilen eğitim okulda verilmektedir. Okullarda öğrencilere tarih, Türkçe, din kültürü ve ahlak bilgisi gibi dersler aracılığı ile değişik değerlerle ilgili eğitimler verilmektedir. Okullarda sınıflar, aynı yaş ve gelişim grubundaki çocuklardan meydana gelmektedir. Öğrenciler, öğretmenlerinden ve arkadaşlarından gördükleriyle değerleri kendi hayatlarında içselleştirmektedirler” (Kaplan 2016: 794-810). Okullar, milletlerin geleceğini oluşturacak çocukların milli kültüre uygun eğitimin verildiği yerlerdir. Bu nedenle dünyanın birçok ülkesinde temel eğitim zorunludur. Türkiye’de de belirli bir yaşa kadar eğitim - öğretim zorunludur” (Çelikten 2019). Bu zorunlu eğitim - öğretim sürecinde aynı zamanda çocuklara değerler eğitimi de verilmektedir.

Değer Eğitiminde Kitap

Değerler eğitimi aile ve toplumda çocukluktan itibaren davranışlar aracılığı ile verilirken; eğitim döneminde okullarda çocuklara ders ve ders dışı okuma kitaplarıyla, metinler veya etkinlikler yoluyla verilmektedir. Çocuk kitaplarında değerler eğitimi bu nedenle önemlidir. Çocuk kitaplarını yetişkin kitaplarından ayıran bazı temel özellikler vardır. Çocukluk çağı, duyu ve düşüncelerin yeni gelişmeye başladığı dönemdir. Bu dönemde çocuğa bilgiler ve duygular doğru iletilmelidir. Çocuk kitapları temel insani değerleri içinde barındırmalıdır. Herhangi bir ideolojinin saplantısında olmadan, çocukların gelişim düzeyine uygun, yalın bir dille ve kısa cümlelerle yazılmalıdır” (Batur ve Yücel 2020). Değerlerimiz, akıcı bir üslupla, çocuğun gelişimine uygun söz sanatlarıyla çocuğa verilmelidir.

Türkçe Dersi ve Değerler Eğitimi

Ailede başlayan değerler eğitimin önemli aşamalarından biri de okuldur. Dünyadaki pek çok devlet kendi milli ve manevi değerlerini okullardaki dersler aracılığı ile çocuklara öğretmek için çalışma yapmaktadır. Türkiye’de de okul çağındaki çocukların milli-manevi değerleri öğrenmeleri, öğrendikleri değerleri pekiştirmeleri için müfredatlarda düzenlemeler yapılmaktadır. Millî Eğitim Bakanlığının hazırlamış olduğu programda okul çağındaki çocuklara öğretilmek üzere “adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik” başlığıyla on kök değere yer vermiştir” (MEB 2019). Bu kök değerlere bağlı dostluk, merhamet, eşitlik,

paylaşma vb. pek çok alt değer öğrencilere verilmektedir. Alt değerler, müfredatlarda yer almamakta ve sayılarında herhangi bir sınırlama bulunmamaktadır.

Bu araştırmada, okul öncesi çocuklar için hazırlanan popüler bilim kitaplarında değerlerin ele alınış biçimleri incelenmiştir. Araştırma için, popüler çocuk bilim kitapları alanındaki yayınlarıyla ülkemizin önde gelen kurumu olan TÜBİTAK'ın 6 yaş grubu popüler çocuk bilim kitapları seçilmiştir. Araştırmada var olan bir durumu ortaya koymak amaçlandığı için betimsel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, TÜBİTAK tarafından yayımlanan 6 yaş grubunda yer alan 97 çocuk kitabından, hikâye edici (anlatıma dayalı) 80 kitabın değerler eğitime katkısını ortaya koymaktır. Bu amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır:

TÜBİTAK tarafından yayımlanan ve 6 yaş grubunda yer alan popüler çocuk bilim kitaplarında değerlerin ele alınışı nasıldır?

TÜBİTAK tarafından yayımlanan ve 6 yaş grubunda yer alan popüler çocuk bilim kitaplarının değerler eğitime katkısı nedir?

Yöntem

Araştırmada var olan bir durumu ortaya koymak amaçlandığı için doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma karakteristik özellikleri itibari ile doğal araştırma, yorumlayıcı araştırma ve alan araştırması gibi değişik adlarla ve tanımlarla ifade edilmiştir. Nitel araştırmalarda veri toplamak için yaygın olarak gözlem, görüşme, odak grup görüşmesi ve doküman inceleme yöntemleri kullanılmaktadır. Nitel araştırmada verilerin geçerliliği ve ulaşılan sonuçların doğruluğu önemli olduğu için araştırmacı konusuna ve hedef kitlenin özelliğine göre birden çok araştırma metodundan yararlanabilmektedir (Yıldırım ve Şimşek 2016).

Evren ve Örneklem

TÜBİTAK tarafından yayımlanan 6 yaş grubunda 97 adet kitap bulunmaktadır. 97 kitap bu araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Bunların 80 tanesi anlatıma dayalı metinlerden oluşmaktadır. Araştırmada bu 80 kitabın tamamı ele alınmıştır ve örnekleme yoluna gidilmemiştir. Araştırma, 80 kitapla ve değerlerin ele alınışı ile sınırlandırılmıştır.

Tablo 1: Araştırmada Kullanılan Kitap Bilgileri

S	Kitabın Adı ¹	Yaş	S	Kitabın Adı	Yaş
1	Ağaç Kurbağasının Yaşam Döngüsü	6	41	Gündüz ve Gece	6
2	Akçaağaç	6	42	Gürültü Korkusu	6
3	Akıllı Akın	6	43	Havada Süzülen Baloncuklar	6
4	Arılar	6	44	Haydi Uç, Kağıt Uçağım!	6
5	Arılar Şatosu	6	45	Kafama Takılan Ayı	6
6	Arka Bahçedeki Kazı	6	46	Karanlık Korkusu	6
7	Atların Yaşam Döngüsü	6	47	Karınca Saldırısı	6

¹ Kitap adları alfabetik verilmiştir.

8	Ay Çiçeğinin Yaşam Döngüsü	6	48	Karıncalar	6
9	Baloncuk Kulübü	6	49	Kavgacı Betanın Döngüsü	6
10	Bay Tilki'nin Mutfağı	6	50	Kelebek Tutkusu	6
11	Beni Cesur Yapan Ne?	6	51	Kelebekler	6
12	Beni Korkutan Ne?	6	52	Kim Kıpırdadı?	6
13	Beni Mutlu Eden Ne?	6	53	Küf Gizemi	6
14	Beni Üzen Ne?	6	54	Merhaba, Bay Miknatis!	6
15	Bil Bakalım Ne Oldu?	6	55	Mikrobun Yolculuğu	6
16	Bir Aşağı Bir Yukarı	6	56	Ne Ödevi?	6
17	Bir Kral Kelebeğinin Yaşam Döngüsü	6	57	Ne Yapsak da Doğal Felaketlerle Baş etsek?	6
18	Bir Kral Kelebeğinin Yolculuğu	6	58	Ne Yapsak da Ormansız Kalmasak?	6
19	Bir Mikrobun Yolculuğu	6	59	Ne Yapsak da Tehlikedeki Türleri Korusak?	6
20	Bir Plastik Şişenin Yolculuğu	6	60	Ne Yapsak da Toprağın Verimsizleşmesini Durdursak?	6
21	Bir Türlü Yerimde Duramıyorum!	6	61	Neredeyse Görünmez İrem	6
22	Bir Yağmur Damlasının Yolculuğu	6	62	O Ses Ne?	6
23	Bugün Hava Nasıl?	6	63	Oksijen Metalle Buluştuğunda	6
24	Burun Bilir	6	64	Örümcekler	6
25	Büyükbabam Değişti	6	65	Sıra Dışı Hediye	6
26	Büyüteçle Bakmak	6	66	Sihirli Mercek	6
27	Gökkuşağının Gizemi	6	67	Sinekkuşunun Yaşam Döngüsü	6
28	Çılgın İrem Bilimsel Yöntem ile Sorunları Çözüyor	6	68	Şaşırtıcı Bilgisayarlar	6
29	Çiçekler	6	69	Tavukların Yaşam Döngüsü	6
30	Çocuk Olmak	6	70	Tombul Çekirdek	6
31	Down Sendromlu Bir Arkadaşım Var	6	71	Toprağa İhtiyacımız Var	6
32	Durmak İstiyorum!	6	72	Uğur Böceğinin Yaşam Döngüsü	6
33	Eğlenceli Statik Elektrik	6	73	Uzaydan Gelen	6
34	En Güçlü Kim?	6	74	Yalnızlık Korkusu	6
35	En Uzun Esneme	6	75	Yapabilirim!	6
36	Fasulyenin Yaşam Döngüsü	6	76	Yaylan ve Zıpla	6
37	Gelgit	6	77	Yemek Seçen Seçil	6
38	Gökkuşağının Gizemi	6	78	Yeşil Köpek	6

39	Gözlerini Kapat ve Dinle	6	79	Yeşil Yılanın Yaşam Döngüsü	6
40	Gülünç Duruma Düşme Korkusu	6	80	Yüzer mi Batar mı?	6

Verilerin Toplanması ve Analizi

TÜBİTAK tarafından yayımlanan 6 yaş grubunda yer alan 97 çocuk kitabından, hikâye edici (anlatıma dayalı) 80 kitapla ilgili elde edilen bulgular ilgili başlıklar çerçevesinde verilmiştir. Araştırmada toplanan veriler, nitel araştırmalardaki veri toplama yöntemlerinden biri olan doküman incelemesi ile elde edilmiştir. Doküman incelemesinde TÜBİTAK tarafından 6 yaş grubu çocuklara yönelik yayımlanan kitaplarda, “Okul Öncesi Dönem Popüler Bilim Kitaplarında Değerlerin Ele Alınış Biçimi” konusu araştırmanın amacına uygun bir biçimde çalışılmıştır. Bu çalışmada, elde edilen verilerin değerlendirilmesinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. İçerik analizi çalışmalarında veriler kodlanarak kategorileştirilir, temalar bulunur, verilerin kodlara ve temalara göre düzenlenmesi ve tanımlanması yapılır ayrıca bulgular yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek 2016).

Tablo 2: Kök ve Alt Değerler Tablosu

S	Değer	Değer Türü	S	Değer	Değer Türü
1	Adalet	Kök Değer	11	Ahlak	Alt Değer
2	Dostluk	Kök Değer	12	Bilimsellik	Alt Değer
3	Dürüstlük	Kök Değer	13	Kanaatkârlık	Alt Değer
4	Öz Denetim	Kök Değer	14	Özgürlük	Alt Değer
5	Sabır	Kök Değer	15	Sağlıklı Olmaya Önem Verme	Alt Değer
6	Saygı	Kök Değer	16	Ahlak	Alt Değer
7	Sevgi	Kök Değer	17	Estetik Duyguların Gelişimi	Alt Değer
8	Sorumluluk	Kök Değer	18	Eşitlik	Alt Değer
9	Vatanseverlik	Kök Değer	19	Dayanışma	Alt Değer
10	Yardımseverlik	Kök Değer	20	Merhamet	Alt Değer

3. Bulgular

Bu bölümde TÜBİTAK tarafından yayımlanan 6 yaş grubunda yer alan 97 çocuk kitabından hikâye edici (anlatıma dayalı) 80 kitapla ilgili elde edilen bulgular ilgili başlıklar çerçevesinde verilmiştir.

İnceleme sonucunda,

3.1. Adalet

Adalet sözcüğü değişik anlamlarda kullanılmaktadır. Karşılaştığımız en yaygın anlamları: “Yasalarla sahip olunan hakların herkes tarafından kullanılmasının sağlanması; hak ve hukuka uygunluk, hakkı gözetme; bu işi uygulayan, yerine getiren devlet kuruluşları; herkese kendine uygun düşeni, kendi hakkı olanı verme, doğruluk (TDK 2021). “Davranış ve hükümde doğru olmak, hakka göre hüküm vermek, eşit olmak, eşit kılmak” gibi manalara gelen bir mastar-isimdir (Çağrıcı 2021). Adalet “eşitlik” değil, kişinin hak ettiklerine razı olması, kendi haklarının sınırında kalması, başkalarının haklarına tecavüz etmemesi akla gelmektedir. Bu nedenle, “eşitlikçi” anlayışta “haksızlık” söz konusu olabilmektedir.

Araştırmada incelenen 80 kitabın 4'ünde adalet değerine toplamda 9 kez yer verildiği tespit edilmiştir. *Karıncalar* kitabında 1 kez, *Ne Yapsak da Ormansız Kalmasak* kitabında 1 kez, *Arılar Şatosu* kitabında 1 kez, *Küf Gizemi* kitabında 4 kez yer verilmiştir.

İncelenen diğer 76 kitapta “adalet” değerine hiç yer verilmediği tespit edilmiştir. 6 Yaş grubu için yayınlanan 80 kitaptan 76'sında adalet değerine yer verilmemesi (%95) önemli bir eksiklik olarak değerlendirilmektedir.

İncelenen dört kitapta örtük olarak adalet değeri ile ilgili verilmek istenen fikirleri şöyle sıralamak mümkündür: Davranışlarında ölçülü olmamak, “Bazıları öyle saldırgandır ki düşmanlarının yuvasına ulaştıklarında her şeyi yıkar. Diğerleri ise, bu saldırıdan faydalanarak karıncaları esir alır ve onları kendi yuvalarında köle olarak kullanır. Böylece, çalışmak ve yiyecek aramak zorunda kalmazlar” (Algarra 2011: 25). Yazar burada adalet değerinin tersini dile getirerek adalet değerini örtük bir şekilde kullanmıştır. Tabiatın doğal kurallarına uyulmazsa, karşılığının olumsuz olarak ortaya çıkacağını unutmamak anlamında ele alınmıştır. “Bir Doğu Avrupa ülkesi olan Polonya'nın ormanlarında, yazlar kışa benziyor çünkü ağaçlar yapraklarını henüz yaz devam ederken döküyor. Buna arabaların ve fabrikaların dumanları yol açıyor. Onların yaydığı kirler havada ve bulutların taşıdığı sularda birikiyor. Yağmur yağdığında da bu kirli zerreler ağaçların yapraklarına yapışıyor. Sanki yaprakları saydam bir naylonla kaplamışsınız gibi” (Palau 2012: 23). Yazar, örtük bir şekilde adalet değerini ele almıştır. Yapılan haksızlığın cezasının mutlaka verileceği, karşılıksız kalmayacağı anlamında ele alınmıştır.

“Gerçekten de her şey Kraliçe'nin dediği gibi olmuş. Birkaç prenses arı, yavru ayının üstüne uçup onu iğneleriyle soktuklarında yavru ayının canı çok yanmış. Hızla oradan uzaklaşmış” (Özkırım 2012: 54). Yazar, yapılan haksızlığın karşılığının verileceğini ve adaletin yerini bulacağını belirterek, adalet değerini örtü bir şekilde ele almıştır.

3.2. Dostluk

Dost sözcüğü Farsça'da “seven, sevgili, yar” anlamında kullanılmaktadır (Çağrıçı 2021). Türkçede “güvenilen, sevilen yakın arkadaş”, “gönüldaş”, “çok sık görüşülüp sohbet edilen, birtakım sırların anlatıldığı kimse”, “aralarında iyi ilişki bulunan kişi” gibi anlamlarda kullanılmaktadır.

Dostluk değerine, incelenen 80 kitaptan sadece 47'sinde toplamda 205 kez yer verilmiştir.

Tombul Çekirdek adlı kitapta 20, *Uzaydan Gelen* ve *Bir Aşağı Bir Yukarı* adlı kitaplarda 12'şer, *Arılar Şatosu* adlı kitapta 10, *Yeşil Köpek* adlı kitapta 9, iki kitapta 8, dört kitapta 7, üç kitapta 6, üç kitapta 5, üç kitapta 4, on kitapta 3, beş kitapta 2, on üç kitapta 13'er kez ele alınmıştır. İncelenen 33 kitapta (%40) dostluk değerine yer verilmemesi önemli bir eksiklik olarak değerlendirilmektedir. Toplumların refahı için küçük yaşlardan itibaren öğretilmesi gereken temel değerlerden biri dostluktur. Okul öncesi dönemde çocuklara öğretilmesi gerekmektedir.

İncelenen kitaplarda dostluk değerinin ele alınış biçimlerini şöyle sıralamak mümkündür. Sürekli beraber olunan, gönüldaş, arkadaş anlamında: “Arkadaşları Bay Tilki'nin onlara yemek hazırlamasını bekliyordu (Kim 2019: 4).” Yazar, arkadaş sözcüğünü gönüldaş, sürekli beraber olunan kişi anlamında kullanarak dostluk değerini doğrudan ele almıştır. Tanıştıktan sonra hayatlarını birleştirmeye karar veren, bir ömür sürecek beraberlik anlamında: “O sırada, etrafta telaşla koşuşturan erkek yer sincaplarından biri onu fark etti ve hemen koşarak yanına geldi. Birbirlerinden çok hoşlandılar ve yuva kurmaya karar verdiler” (Gür 2011: 20). Yazar, erkek ve dişi yer

sincabının eş olmalarını vurgulayarak, dostluk değerini örtük olarak ele almıştır. Beraber hareket eden, beraber yaptıkları eylemlerden heyecan duyan anlamında: “Bugün deniz günü! “Ben yüzmek istiyorum.” “Ben kumda oynayacağım.” Duru ve Eymen şimdiden heyecanlıydılar (Lim 2019: 3). Yazar, Duru ve Eymen’in beraber hareket ettiklerini vurgulayarak, dostluk değerini örtük olarak ele almıştır.

3.3. Dürüstlük

Bireyin, kendi aleyhine olan durumlarda dahi hak ve hakikatten yana olması, her ne olursa olsun “doğru”dan, “doğruluk”tan yana olmasına dürüstlük denmektedir. Dürüstlük doğru olma halidir ve toplumsal huzur ve barış için önemli bir değerdir. Dürüstlük, Türk Dil Kurumu sözlüklerinde şöyle tanımlanmaktadır: “Tutum, davranış ve sözde hakikati gözetmek, zorlamalar karşısında kalsa dahi yalan söylememe” (TDK 2021).

Araştırmada incelenen 80 kitabın 44’ünde dürüstlük değeri 178 kez ele alınmıştır.

Havada Süzülen Baloncuklar kitabında 14, *Arılar Şatosu* kitabında 9, üç kitapta 7’şer, dört kitapta 6’şar, on bir kitapta 5’er, beş kitapta 4’er, dört kitapta 3’er, 8 kitapta 2’şer, yedi kitapta 1’er kez dürüstlük değeri ele alınmıştır. Değerler eğitiminin okul öncesi popüler bilimi kitaplarında ele alınış biçimi ile ilgili yapılan bu çalışmada incelenen ve TÜBİTAK tarafından yayımlanan 80 kitabın 36’sında (%45) dürüstlük değerine yer verilmediği gözlemlenmiştir. Değerler, toplum binası yapılırken kullanılan çimentodur (Tarhan 2012: 13). Binanın sağlamlığı, kullanılan çimento ile doğru orantılıdır.

İncelenen 44 kitapta dürüstlük değeri değişik anlamlarda ele alınmıştır. İçinden geçeni olduğu gibi yalan katmadan anlatmak anlamında; “Ne yaparsam yapayım, nereye gidersem gideyim hiç yalnız değilim. Onsuz hiçbir yere gidemiyorum” (Mallinos 2011: 4). Yazar, içinden geçenleri olduğu gibi aktararak dürüstlük değerini örtük olarak ele almıştır. Hissettiğinin tam tersini söyleyerek dürüstlük değeri örtük bir şekilde vurgulanmaktadır. “Sevinmiş görünmeye çalışarak ‘Çok iyi düşünmüşsün.’ dedim. Aslında hiç sevinmemiştim” (Knudsen 2019: 5). Yanlış anlaşılan bir konuda sorulan soruya bildiği doğru cevabı vermek anlamında; “Bunlar da ne böyle? Yağmur damlaları mı? Bunlar, sabun köpüğü baloncukları” (Lee 2019: 3-4). Yazar, sorulara doğru cevap vererek, dürüstlük değerini örtük olarak ele almaktadır.

3.4. Öz Denetim

Bireyin kendini kontrol altına alması, kontrol altında tutması anlamında kullanılan öz denetim, “Daha önemli bir amaca ulaşabilmek için kişinin tepkilerini, davranışlarını veya başka amaca yönelme eğilimini denetleyip kısıtlaması, otokontrol.” olarak tanımlanmaktadır (TDK 2021). Bireyin, kendisi için mevcut şartlardan daha önemli bir amaca ulaşması için tutum ve davranışlarını kontrol altına alması gerekebilir. Bunu öz denetim ile gerçekleştirmek mümkündür. Çocuk yaşta bireye kazandırılan öz denetim değeri, bir ömür boyu bireyin belirlediği amaçlar için yılmadan çalışmasını sağlayacaktır.

Yapılan çalışmada incelenen 80 kitabın 12’sinde öz denetim değerine toplamda 16 kez değinilmiştir. *Arılar Şatosu* adlı kitapta 6, *Beni Korkutan Ne? Beni Mutlu Eden Ne?* adlı kitaplarda 3’er, diğer dokuz kitapta 1’er kez öz denetim değeri ele alınmıştır. İncelenen 68 kitapta (%85) öz denetim değerine yer verilmemiştir. Öz denetim değerinin bireyin başarısı için önemi dikkate alındığında, çocuk kitaplarında mutlaka ele alınması gerektiği düşünülmektedir.

İncelenen on iki kitapta öz denetim değeri değişik anlamlarda kullanılmıştır. Buldukları durumdan daha iyi bir durumu elde etmek için kendilerini, hareketlerini kontrol altına almak” anlamında ele alınmıştır. “Seçtikleri yavru arıya, her gün diğer

yavrulardan çok daha fazla arı sütü içirmişler, kraliçe olmanın kurallarını öğretmişler. Yemeklerini güzelce yemiş, tüm dersleri iyice dinlemiş ve diğer yavrulardan çok daha hızlı büyüyerek genç ve güzel bir kraliçe olmuş” (Özkırım 2012: 29). Yazar, arıların görevlerini eksiksiz olarak yaptıklarını vurgulayarak öz denetim değerini örtük olarak ele almıştır. Hayatta kalabilmesi için yapması gereken yetkinlikler konusunda tutum ve davranışlarını kontrol altına alıp, geliştirmek anlamında ele alınmıştır. “Böylelikle Minik Panda ağaca tırmanmayı öğrendi” (Howarth 2013: 24). Minik pandanın kendini geliştirdiği vurgulanarak öz denetim değeri örtülü olarak ele alınmıştır. İçinde bulunduğu durumu kabullenerek, gelecek için daha iyi planlar yapmak. “O gece gerçeklerle yüzleşmeye karar verdim. Annem için yarına kadar güzel bir hediye bulamayacaktım” (Knudsen 2019: 21). Yazar, gerçeklerle yüzleşerek öz denetim değerini örtülü olarak ele almıştır.

3.5. Sabır

Sözlüklerde sabır sözcüğüne şu anlamlar verilmektedir: “Acı, yoksulluk, haksızlık vb. üzücü durumlar karşısında ses çıkarmadan onların geçmesini bekleme erdemi, dayanç”, “Olacak veya gelecek bir şeyi telaş göstermeden bekleme (TDK 2021), Engellemek, hapsetmek, güçlü ve dirençli olmak” (Çağrıçı 2001). Sabır, “daha iyi hedeflere ulaşmak için başa gelen olumsuzlukların geçmesini beklemek” anlamında da kullanılmaktadır. Hayatın akışı içerisinde zaman zaman zorluklarla karşılaşmak kaçınılmazdır. Bu zorluklara karşı dirençli durmak sabırdır. “Sabır; bir zorluk, musibet, dert veya belaya uğrayan kimsenin öfke ve isyan duygularına kapılmaksızın, şikâyet ve serzenişte bulunmaksızın içinde bulunduğu durumu sakin ve soğukkanlı bir biçimde karşılamasıdır” (Hökelekli 2013: 117). Küçük yaşlardan itibaren verilen sabır değer eğitimi, bireyin yaşam boyunca karşılaşacağı engelleri aşmasında önemli bir rol oynamaktadır.

Araştırmada incelenen 80 kitabın 7’sinde sabır değerine toplamda 10 kez yer verilmiştir. *Yapabilirim* adlı kitapta 3, *Atların Yaşam Döngüsü* adlı kitapta 2, beş kitapta 1 kez kullanılmıştır. Yaşam boyu çok fazla ihtiyaç duyulan bir değer olan sabır değerine, incelenen 73 kitapta (%91) ele alınmaması olumsuz bir durum olarak değerlendirilmektedir.

İncelenen yedi kitapta doğrudan veya örtük olarak sabır değeri değişik anlamlarda ele alınmıştır. Yaptığı işlerde başlangıçta başarılı olamasa da başarılı olmak için denemeye devam etmek anlamında; “İlk bir iki uçuşunda yere düşebilir ama uçuş denemelerine devam eder” (Schwartz 2014: 8). Yazar, zorluklara rağmen denemelere devam ettiğini belirterek, sabır değerini örtülü olarak ele almaktadır. Karşılaşılan zorluklarla baş etmek için canla başla çabalamak, zorluklara göğüs germek. “İşte ben de bunu yaptım. Tekerlekli sandalyemle her gün, tek başıma çalıştım. O kadar çalıştım ki, ellerim su toplamasın diye eldiven takmaya başladım” (Mallinos 2011: 16). Yazar, zorluklara göğüs gerdiğini belirterek, sabır değerini örtülü olarak ele almıştır. İsteddiği sonuca ulaşmak için belirli bir süre beklemek. “Ama gözlerinin karanlığa alışmasını beklemek zorundaydı. Bir süre hareketsiz kaldı” (Gür 2011: 10). Yazar, istediği sonuca ulaşmak için belirli bir süre beklediğini vurgulayarak, sabır değerini örtülü olarak ele almıştır.

3.6. Saygı

Türk Dil Kurumu saygıyı şöyle tanımlamaktadır: “Değeri, üstünlüğü, yaşlılığı, yararlılığı, kutsallığı dolayısıyla bir kimseye, bir şeye karşı dikkatli, özenli, ölçülü davranmaya sebep olan sevgi duygusu, hürmet, ihtiram. Başkalarını rahatsız etmekten çekinme duygusu” (TDK 2021). Saygı, bütün insanlar için karşılıklı olması gereken ve

yaratılıştan gelen bir haktr. Saygı, anlamı çok geniş olan bir değer olmasına karşın, günümüzde anlam daralmasına uğramıştır. Kimi toplumlarda “gürültü yapmamak”, “sokağa çöp atmamak” gibi anlamlarla sınırlandırılmaktadır. Oysa saygı, her canlının, her toplumun kendine has değerleri olduğunu kabul edip, zaruret hali dışında onun değer sınırlarına girmemektir. Yaşça bizden büyük olan insanlara bizim temel hak sınırlarımıza kadar her zaman hürmet etmek Türk toplumunda bir saygı işaretiyken, Batı toplumunda hiçbir anlam ifade etmeyebilmektedir. Saygı ve hoşgörü genel olarak yan yana kullanılmaktadır. Her ikisinin de sınırı, bir başkasının temel haklarının başlangıcına kadardır. Saygı değeri küçük yaşlardan itibaren verilirse, toplumun bireyleri arasında anlaşmazlıklar en aza inmiş olacaktır.

Yapılan çalışmada incelenen 80 kitabın 25’inde saygı değerine toplamda 48 defa yer verilmiştir. *Arılar Şatosu* adlı kitapta 5 kez, altı kitapta 3, yedi kitapta 2, on bir kitapta 1 kez değinilmiştir. İncelenen kitapların %70’inde (55 kitap) saygı değerine değinilmemiştir. Temel değerler arasında belirlenen saygı değerine çocuk kitaplarında yer verilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

İncelenen yirmi beş kitapta doğrudan veya örtük olarak saygı değerinin ele alınış biçimlerine örnek kullanımlar şöyle verilebilir: Bir toplumun yöneticisine hitap şekli olarak: “Saygıdeğer Kraliçem, biz Yeni Kraliçemizi besledik, büyüttük. O da böyle güzel ve akıllı bir kraliçe oldu demişler” (Gür 2011; 30). Yazar, hitap şekli ile saygı değerini doğrudan ele almıştır. Muhataba verilen değer ve kendimiz hakkında ona kısa bilgi vermek anlamında; “Bana gülümseyerek bilgisayar ekranına baktı. “Biliyor musun?” dedi. “Biz komşuyuz! Ben Ayla. Evinizin hemen yanındaki evi satın aldım” (Dussling 2019: 15). Yazar, muhatabına kendini tanıtarak, ona değer verdiğini göstermiştir ve saygı değerini örtük olarak ele almıştır. Toplumun liderlerine, ailenin büyüklerine iyi davranmak anlamında; “Kraliçemize, yani annemize çok iyi bakarız. Annemiz yuvadan dışarı çıkmaz. Biz ona yiyecek getiririz; tünel kazar ve her gün bıraktığı yumurtalara çok iyi bakarız” (Algarrá 2011: 9). Yazar, toplumun liderine iyi davrandıklarını belirterek saygı değerini örtülü ele almıştır. Karşılaştığımız birisi ile selamlaşmak ve tanışmak anlamında; “Büyükbabamın evine gittiğimizde kapıyı hoş bir hanım açtı. Büyükbabamın hemşiresiymiş. “Merhaba, benim adım Helen. Tanıştığımıza memnun oldum.” dedi. Hepimiz birden “Merhaba Helen!” dedik (Pollac ve Belviso 2011: 12). Karşılaştıklarında selamlaşarak yazar saygı değerini örtülü olarak ele almaktadır. Güzel bir şekilde yapılan bir işin, bir ödevin, bir görevin beğenilmesi ve yapan kişinin takdir edilmesi. ““Tebrikler!” dedi Orhan Bey. “İşte bu, bitkilerin nasıl yayıldığının harika bir örneği” (Hayward 2019: 29). Bir kurum veya kuruluşdaki görevlilerin, ziyaretçilere soru sormadan önceki hitap şekli. ““Affedersiniz!”, Ayhan ve Kübra’nın başında bir görevli duruyordu. ‘Bu kemiği nerede buldunuz?’ ‘Onu biz getirdik!’ deyiverdi Kübra. ‘Arka bahçemizde bulduk’ (Herman 2019: 21). Yazar, görevlinin hitap şekli belirtilerek, saygı değerini örtülü olarak ele almıştır. Arkadaşın, toplum içinde mahcup duruma düşmesine engel olmak için bazı fedakârlıklarda bulunmak. ““Senin utanmanı istemedik, biz de bu yüzden kendimizi boyadık,” diye ekledi Minu (Cabrera 2013: 29). Arkadaşının mahcup olmaması için yapılan fedakârlıklar vurgulanarak saygı değeri örtülü olarak ele alınmıştır. Başkasına ait bir yere, bir topluluğa, üyelikle girilmesi gereken kulüp vb. yerlere girerken izin istemek anlamında; ““Bak Senem’ dedim ‘Baloncuk çıkarıyorum! Şimdi kulübünüze girebilir miyim?’ ‘Kulübümüzün kuralları var Gizem’ dedi Senem” (Gabriel 2019: 7). Kulübe girmek için izin isteyerek, saygı değerini örtülü olarak ele almıştır.

3.7. Sevgi

Sevgi, “İnsanı bir şeye ya da bir kimseye karşı yakın ilgi göstermeye yönelten duygu.” olarak tanımlanmaktadır (TDK 2021). Sevgi duygusu, yaratılışla beraber her

canlıya verilen, neslin devamı için önemli olduğu bilinen temel bir duygu, toplumların huzur içinde yaşaması için gerekli bir değerdir. Canlılar, kendi nesillerinden olan yavrularını sevgi duygusu ile sahiplenir ve büyütürler. Böylece yavruluk döneminde başkasının yardımına muhtaç olan canlılar, hayatta kalabilmekte ve varlıklarını devam ettirebilmektedir. İnsanların bebeklik ve çocuk dönemlerindeki kadar olmasa da hayatlarının değişik dönemlerinde başkalarının desteğine ihtiyaç duydukları zamanlar olmaktadır. Sevgi değeri, böyle zamanlarda insanlar arasındaki birliği, bütünlüğü sağlayan önemli bir değerdir. Küçük yaşlardan itibaren çocuklara “kendileri gibi olmayan, farklı düşünen, farklı giyinen, farklı inançları olan insanları, doğayı, diğer canlıları” sevmeyi öğretmek oldukça önemlidir (Hökelekli 2013). Sevgi değeri toplumda filizlendikçe toplumsal barış devam edecektir.

Yapılan incelemede, 80 kitabın 33’ünde sevgi değeri toplamda 86 kez vurgulanmıştır. *Büyükbabam Değişti* adlı kitapta 7, *Sinekkuşunun Yaşam Döngüsü* ve *Arılar Şatosu* adlı kitaplarda 6, üç kitapta 5, iki kitapta 4, 7 kitapta 3, beş kitapta 2, on üç kitapta 1 kez vurgulanmıştır. İncelenen kitapların 47’sinde sevgi değeri vurgulanmamıştır. Çocuklara verilmesinin yararlı olduğu düşünülen sevgi değerinin kitapların %59’unda vurgulanmadığı tespit edilmiştir. Bu oranın çok düşük olduğu değerlendirilmektedir.

İncelenen otuz üç kitapta doğrudan veya örtük olarak sevgi değeri ile ilgili verilmek istenen fikirleri şöyle sıralamak mümkündür: Çocuklar için içimizde güzel duygular taşımak, onlar için güzel dileklerde bulunmak anlamında; “İyi geceler çocuklar. Tatlı rüyalar!” dedi Onur’un babası (Barker 2019: 3). Annelerin, bebekler ve küçük çocuklar için besledikleri duygular ve onlara hitapları olarak; “ ‘Uyu bebeğim’ diye ninni söyleyen annenin sesini, uğultuları ve fısıltıları, kıkırdamaları ve neşeli kahkahaları, tatlı tatlı sohbet eden insanları duyuyorum” (Yoo 2019: 11). Yazar, bebeğine “Uyu bebeğim” diyerek ninni söyleyen bir anneden bahseder, sevgi değerini örtük bir biçimde ele almıştır. Dostlara, sevdikleri bir şeyi isteyip istemediklerini sormak anlamında; “Kahvaltıdan sonra Aykut, Pasaklı’yı aramaya koyuldu. ‘Hey, oğlum! Top oynamak ister misin?’ Pasaklı ne zıpladı ne de kuyruğunu salladı. Havayı koklamakla meşguldü” (Weiss 2019: 16). Yazar, köpeğinin top oynamayı sevdiğini bildiği için ona top oynamak isteyip istemediğini sorarak onu sevdiğini örtük bir şekilde vurgulamaktadır. Hakkında güzel duygular beslenen birine hediye almak anlamında; “Annemin sürpriz doğum günü kutlaması birkaç gün sonra. Peki, ona hediye olarak ne vereceğim? Ne yazık ki hiçbir şey” (Knudsen 2019: 3). Yazar annesinin sürpriz doğum günü partisine bir hediye almak istemektedir. Burada sevgi değeri örtük bir şekilde ele alınmaktadır. Hareket, tutum ve davranışlarından memnun olduğumuz bir arkadaşımız hakkında duyduğumuz sevgiyi dile getirmek anlamında; “Okuldan sonra Ellie Oregon’daki en iyi arkadaşına e-posta yazdı. Sevgili Lee, Kaliforniya’da eğleniyorum” (Haskins 2019: 10). Yazar, samimi olduğu arkadaşına yazdığı mektupta ona “Sevgili Lee” diyerek, sevgisini açıkça ifade etmiştir. Sevgi değerine doğrudan vurgu yapılmıştır. Sevginin hareketlerle ifade edilmesi anlamında; “Annesi Zeynep’i sıkıca kucaklayıp onunla konuştu. Haydi, anneciğin bir bilmece sorsun mu sana? (Kim S.-e. 2019: 7). Yazar, çocuğunu sıkıca kucaklayarak ona olan sevgisini ifade etmiştir. Bu cümlede sevgi değeri doğrudan ele alınmıştır. Sevdiğimiz bir büyüğümüzü ziyaret etmek olarak; “Jared hafta sonu Ohio’daki büyükannesini ziyaret etmek üzere hep beraber yola çıkacaklarını öğrenir” (Rooke 2013: 21). Jared, hafta sonu büyükannesini ziyarete giderek ona olan sevgisini belirtmiştir. Bu cümlede sevgi değeri örtük biçimde ele alınmıştır.

3.8. Sorumluluk

Türk Dili Kurumu sorumluluk değeri için şu tanımı kullanmaktadır: “Kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını

üstlenmesi, sorum, mesuliyet” (TDK 2021). Sorumluluk duygusu, bireyler arasındaki ilişkiyi düzenleyen temel değerlerdendir. Çocukların sorumluluk duygusu ile yetiştirilmesi, hayattaki başarıları için gereklidir. Sorumluluk değerinin bir başka tanımı da şu şekildedir: “Erken çocukluk dönemlerinden başlayarak çocuğun yaşına, cinsiyetine ve gelişim düzeyine uygun olarak görevlerini yerine getirmesi” (Yavuzer 2000). Sorumluluk, beraberinde hesap vermeyi de getirmektedir. Kişi, sorumluluğundaki olaylar ve durumlardan hesap vermek durumundadır” (Cüceloğlu 1996).

Çalışmada incelenen 80 kitabın 43’ünde sorumluluk değerine toplamda 120 kez yer verilmiştir. *Arılar Şatosu* adlı kitapta 11, *Karınca* adlı kitapta 8, *Yaylan ve Zıpla* adlı kitapta 7, *Arılar* adlı kitapta 6, üç kitapta 5, beş kitapta 4, dört kitapta 3, on dört kitapta 2, on üç kitapta 1 kez vurgu yapılmıştır.

İncelenen kırk üç kitapta doğrudan veya örtük olarak sorumluluk değeri ile ilgili verilmek istenen fikirleri şöyle sıralamak mümkündür: Yaş ve gelişim çağları ile orantılı yapmaları gereken eylem anlamında; “Senem ve benim öğle yemeği için eve girmemiz gerekiyordu” (Gabriel 2019: 10). Yazar, sorumluluk değerini örtük olarak ele almaktadır. Bireyin sosyal hayatta üstlendiği rolü gereği yapması gereken davranışlar olarak; “O sırada, yavrular dışarıda koşturuyor, anne yer sincabı ise bir yandan besleniyor, diğer yandan onları gözlüyordu. Gelinciğin kendi yuvasından çıktığını fark eden anne yer sincabının tehlikeyi haber veren tiz çığılığı, bozkırın en uzak köşelerine kadar ulaştı” (Gür 2011: 25). Yazar, sorumluluk değerini örtük olarak kullanmıştır. Yetişkinlerin, yaptıkları davranışların doğru veya yanlış olduğunu bilecek çağda olmayan küçükleri olası tehlikelere karşı uyarma görevi anlamında; “‘Dereyi sakın geçmeyin,’ diye uyardı Onur’un babası. ‘Ve öğle yemeğinden önce dönmüş olun,’ diye ekledi annesi” (Barker 2019: 14). Yazar, sorumluluk değerini örtük olarak vurgulamaktadır. Anne - babaların, çocuklarının sağlıklı büyümeleri için yapmaları gereken işler anlamında; “Annesi, bebek ağlayınca toz mamayı suyla karıştırdı. ‘Buldum. Cevap toz mama! Toz mama eritildiğinde, bebek afiyetle içer.’ (Kim S.-e. 2019: 16). Sorumluluk değerine örtük vurgu yapılmaktadır. Bir topluluğu meydana getiren bireylerin yaşlarına ve gelişme çağlarına uygun olarak topluluk içinde yapmaları beklenen görevleri olarak; “Kraliçemize, yani annemize çok iyi bakarız. Annemiz yuvadan dışarı çıkmaz. Biz ona yiyecek getiririz; tünel kazar ve her gün bıraktığı yumurtalara çok iyi bakarız” (Algarra 2011: 9). Yazar, görevlere vurgu yapmış ve sorumluluk değerini örtük olarak vurgulamıştır. Her türlü tehlikeyi göze alarak sorumlu olunan kişilerin güvenlikleri için görevin yerine getirilmesi olarak; “Yanına birkaç genç arı alan Kraliçe, çok zor bir yolculuktan sonra Güneş’e ulaşmış” (Özkırım 2012: 6). Yazar, kraliçe arının görevlerini yerine getirmesini belirterek sorumluluk değerini örtük bir şekilde ele almıştır.

3.9. Vatanseverlik

Vatanseverliği; “bireyin kendini ‘ait’ hissettiği yeri, bölgeyi, ülkeyi sevmesi” olarak tanımlamak mümkündür. Türk Dil Kurumu sözlüklerindeki tanımı şöyledir: “Yurtseverlik” (TDK 2021). Vatanseverlik, bireyin milletine karşı hissettiği bir gurur ve sevgi derecesidir. Pek çok kişi, başka bir ülkede yaşamakla birlikte kendine vatan olarak yaşadığı ülkeyi değil, doğduğu ve kültür olarak kendini orali hissettiği başka bir yeri vatan olarak kabul edebilmektedir. Bu nedenle vatanseverlik için bireyin his dünyasında milletine derin ve duygusal bir bağlılık olarak tanımlamak da mümkündür (Göksu 2020). Vatanseverlik duygusu ve değeri, çocuklara küçük yaştan itibaren verilmelidir. Çocuklar vatan sevgisi ile büyütüldüklerinde, vatanlarına karşı yapılacak her türlü saldırı anında vatanlarını savunmaktan tereddüt etmeyeceklerdir. Çocuklar için yazılan kitaplarda vatanseverlik, ait olduğumuzu hissettiğimiz yerlerin sevilmesi, her türlü tehlikeden korunması duygusu ile verilmelidir.

Çalışma konusu 80 kitabın 15'inde vatanseverlik değerine toplamda 36 kez yer verilmiştir. *Arılar Şatosu* adlı kitapta 10, *Karıncalar* adlı kitapta 4, üç kitapta 3, üç kitapta 2, yedi kitapta 1 kez yer verilmiştir.

İncelenen on beş kitapta doğrudan veya örtük olarak vatanseverlik değeri ile ilgili verilmek istenen fikirleri şöyle sıralamak mümkündür: Yaşanılan ve vatan kabul edilen yerin saldırılar karşısında savunması için bütün çabanın gösterilmesi anlamında; "Prensler ise hem şatoyu hem ballarını hem de yavruları korumaya çalışsa da yeterli olmuyormuş. Yavru ayı, prenslerin bazılarını elleriyle savurarak kovmaya çalışırken olanlar olmuş. İki genç prensesle bir prens, ayının vurmasıyla yere düşmüş ve bir daha uçamamış. Çok acı çekiyor, bir yandan da ağlıyorlarmış" (Özkırım 2012: 51). Yazar, vatanseverlik değerini örtük olarak ele almıştır. Barınmak için kullanılan yerin vatan kabul edilip, sevilmesi anlamında; "Korunaklı, sıcacık mağarasını seviyordu; ama boş midesi de bir yandan gurulduyordu" (Howarth 2013: 9). Yazar, vatanseverlik değerini örtük olarak vurgulamaktadır. Vatan olarak kabul ettikleri toprakların yok olmasını önlemek için tedbirler alınması anlamında; "Yok olmalarını önlemek için hükümet tarafından koruma altına alınmışlar. Ancak her ülkede böyle bir koruma yok" (Palau 2012: 14). Bu kullanımda, vatanseverlik değeri örtülü olarak ele alınmaktadır. Günün sonunda dinlenilebilecek, gecenin yalnızlığını huzurla geçirebilecek bir yer anlamında; "Güneş battıktan sonra kelebek dinlenmek üzere bir yer arar. Uzun bir köknar ağacında büyük bir kelebek topluluğuna rastlar ve sıcak kalmak için aralarına sokulur. Milyonlarca kral keleşi gece burada konaklar" (Slade 2013: 16). Yazar, vatanseverlik değerine örtülü olarak vurgu yapmaktadır.

3.10. Yardımseverlik

Muhtaç durumdaki birine ekonomik veya psikolojik olarak ya da beden gücü ile hiçbir karşılık beklemeden destek olmak olarak tanımlanabilecek yardımseverlik, toplumun harcı niteliğindeki temel değerlerdendir. Türk Dil Kurumu yardımseverlik değeri için şu tanımlamayı yapmaktadır: "Hayırseverlik" (TDK 2021). Toplumsal hayatta bireyler bazen ekonomik ve bedensel güçlerini geçici olarak ya da sürekli kaybedebilirler. Böyle durumlarda toplumun diğer fertlerinin bu kişileri karşılık beklemeden desteklemeleri, ekonomik veya fiziki güçlerini bu kişiler için kullanmaları yardımseverlik olarak kabul edilmektedir. MEB'in belirlemiş olduğu on kök değer içinde yer alan yardımseverlik, toplumsal barışın temel yapı taşlarından. Toplumun bir kısmı refah içinde yaşarken, bir kısmının yokluk içinde yaşaması toplumsal barışın tehdit eden bir durumdur. Yardımseverlik bu durumun ortadan kaldırılması için önemli bir değerdir. Küçük yaştan itibaren öğretilmesi ve ömür boyu bireyin içinde yaşatması gereken bir değerdir.

Yapılan çalışmada incelenen 80 kitabın 16'sında yardımseverlik değerine toplamda 39 kez yer verilmiştir. *Arılar Şatosu* adlı kitapta 9, *Karıncalar* adlı kitapta 5, *Küf Gizemi* adlı kitapta 4, iki kitapta 3, dört kitapta 2, altı kitapta 1 kez yer verilmiştir. İncelenen 80 kitabın 64'ünde (%80) yardımseverlik değerine yer verilmemiştir. Yardımseverlik değeri, evrensel insani değerlerdendir. Bütün kültürler için önemli bir değer olarak kabul edilmektedir. Altı yaş grubu TÜBİTAK popüler çocuk bilim kitaplarının tamamına yakını tercüme kitaplardan oluştuğu için, kök değerleri karşılması yönünden yeterli bulunmamaktadır.

İncelenen on altı kitapta doğrudan veya örtük olarak yardımseverlik değeri ile ilgili verilmek istenen fikirleri şöyle sıralamak mümkündür: Yaşanılan bölgenin kalkınması, tanıtılması için yaşayan halkın geneli tarafından ortaklaşa yapılan çalışmalara gücü yettiği ve zamanı olduğu oranda katkıda bulunmak anlamında; "O hafta bütün kasaba şenlik için hazırlanmakla meşguldü. Ellie yardım etti ama çok üzgündü. Cuma

günü Oregon'a gidecekti" (Haskins 2019: 20). Yazar, yardımseverlik değerini örtük olarak ele almaktadır. Zor durumda olan birisini görünce durup, onu içinde bulunduğu zor durumdan kurtarmak için teklifte bulunmak, çabalamak anlamında; "Kaplumbağa düştükten sonra, oradan geçen otobüsteki arkadaşları onu gördü. 'İyi misin Kaplumbağa? Ne oldu sana?' (Soonmi 2019: 8). Yazar, kaplumbağaya bir ihtiyacı olup olmadığını sormakla, yardımseverlik değerini örtük olarak vurgulamaktadır. Zor duruma düşünce, bu durumdan kurtulmak için yakınımızdaki kişilere seslenmek anlamında; " 'Cem!' diye bağırdı Ada. 'Yardım et!' Cem Ada'nın sesine doğru hızla koştu. Onu bir çukurun içinde buldu. 'Yukarı çıkamıyorum' dedi. 'Denedim ama çukurun kenarları ufalanıyor (Willson 2019: 22). Yazar, yardımseverlik değerini örtük olarak ele almaktadır. Fiziki veya zihinsel yetersizlikten dolayı başkasının desteğine ihtiyacı olan birisinin bu dönemde yanında olmak, onun yaşam kalitesine katkıda bulunmak anlamında; "Ama beraber geçirdiğimiz güzel zamanları biz hâlâ hatırlayabiliyoruz. Şu anda bizim yardımımıza ihtiyacı var" (Pollac ve Belviso 2011: 22). Yazar, yardımseverlik değerini doğrudan ele almaktadır. Herhangi bir konuda bilgi desteği istenirse, bu isteğe cevap vermek anlamında; "Nasıl yaptığını bize de anlatır mısın?" diye arkadaşları sorunca, Öykü gülümsedi. "Tamam, o zaman dediklerimi aynen yapın!" (CHA 2019: 6). Yazar, yardımseverlik değerini örtük olarak ele almaktadır. Herhangi bir konudaki bir eksikliği gidermek için başvuran birisine gerekli eşya veya malzemenin karşılıksız verilmesi. "Polen, Fıfır'dan yardım istemiş. Fıfır: 'Biliyorsun asla kirli şeylere dokunamam, ama istersen sana elbise fırçamı verebilirim, demiş" (Özkırım 2012: 20). Yazar, yardımseverlik değerini örtük olarak vurgulamaktadır.

3.11. Barış

Bireyin kendisi ve çevresi ile uyum içiresinde, çatışmadan yaşaması olarak tanımlanabilen barış, devletlerin başka devletlerle çatışma halinde olmamasını ifade etmektedir. Türk Dil Kurumu barış sözcüğünü tanımlarken şu ifadelerle yer vermektedir: "Uyum, karşılıklı anlayış ve hoş görü ile oluşturulan ortam, savaşın bittiğinin bir antlaşmayla belirtilmesinden sonraki durum, sulh, hazar" (TDK 2021). Barış değeri bireyin ve toplumun huzurlu bir ortamda yaşaması bakımından önemlidir. Barışın zıddı olan savaş, birey ve toplum açısından huzursuzluk ve yıkım nedenidir (Aktaş ve Safran 2013). Savaşlar, insanlık için büyük yıkımlara neden olmaktadır. Bu nedenle barış, insanlık için önemlidir. Bireyin dünyadaki birinci önceliği barışı korumak; kendisi, çevresi ve doğa ile barış içinde yaşamak olmalıdır. Küçük yaştan itibaren barış değeri ile büyütülen çocuklar, ilerleyen yaşlarında kendisi, çevresi ve doğa ile barışık bir biçimde yaşayacaktır.

İncelenen 80 kitabın sadece 4'ünde barış değerine toplamda 6 kez yer verilmiştir. *Karıncalar* kitabında 3, *Sihirli Mercek*, *Arılar Şatosu* ve *Beni Mutlu Eden Ne?* adlı kitaplarda 1 kez değinilmiştir.

İncelenen dört kitapta doğrudan veya örtük olarak barış değeri ile ilgili verilmek istenen fikirleri şöyle sıralamak mümkündür: Yazarlar kimi zaman değerleri, zıt anlamlarıyla örtük olarak ele almaktadır. Barış değerinin zıddı savaştır ve savaşın sonucu çok kötüdür. "Bazıları öyle saldırgandır ki düşmanlarının yuvasına ulaştıklarında her şeyi yıkar. Diğerleri ise, bu saldırıdan faydalanarak karıncaları esir alır ve onları kendi yuvalarında köle olarak kullanır" (Algarrá 2011: 25). Yazar, barış değerinin zıddı olan savaşa vurgu yaparak, barış değerini örtük olarak ele almıştır. Öldürülme tehlikesi olmadan güven içinde dolaşabilmek anlamında; "Avcıların ormanda nasıl sinsice kol gezdiğinden de bahsetmişti annesi. Fakat artık her şey yolundaydı. Tehlike kol gezmiyordu, sadece neşe vardı" (Howarth 2013: 22). Yazar, kötü insanların ormanı terk

ettiklerini ve ormanın güvenli olduğunu belirterek, barış değerini örtük bir biçimde ele almıştır.

3.12. Bilimsellik

Yapılan bir işin, anlatılan bir konunun bilime uygun olması, gelişen olayların bilimsel süreçlere uygun şekilde gelişmesi durumuna bilimsellik denilmektedir. Bilimsellik değerinin tanımı Türk Dil Kurumu sözlüklerinde şöyledir: “Bilimsel olma durumu, ilmîlik” (TDK 2021). Çocuk kitaplarında bilimsellik değerine yer verilmesi, çocukların bilimsel süreçleri bilen, yaptıkları çalışmaların bilimsel süreçlere uygun yetiştirilmesi bakımından önemlidir. Okuduğu kitaptaki olayların bilime ve bilimsel süreçlere uygun olduğunu gören çocuklar, ilerleyen yaşlarında tutum ve davranışlarını bilimsel yöntemlere göre yapacaklardır. Toplumların ilerlemesi ve gelişmesinde bilimin önemi bilinmektedir. Bu nedenle bilimsellik değerinin küçük yaşlardan itibaren çocuklara verilmesi önemlidir.

Yapılan çalışmada incelenen 80 kitabın 52’sinde bilimsellik değerine toplamda 231 kez yer verilmiştir. *Ağaç Kurbağasının Yaşam Döngüsü* ve *Bir Mikrobun Yolculuğu* adlı kitaplarda 11, dört kitapta 10, bir kitapta 9, üç kitapta 8, üç kitapta 7, dört kitapta 6, altı kitapta 5, üç kitapta 4, yedi kitapta 3, dokuz kitapta 2, on kitapta 1 kez yer verilmiştir.

İncelenen elli iki kitapta doğrudan veya örtük olarak bilimsellik değeri ile ilgili verilmek istenen fikirleri şöyle sıralamak mümkündür: Bir konu, olay, durum hakkında mantığa uygun, bilimsel açıklamalar yapmak anlamında; “Peki, bir karınca yuvasının içinin nasıl olduğunu hiç merak ettin mi? Ben sana anlatayım. Karınca yuvaları bir yeraltı sığınağı gibidir. Bu yeraltı sığınağını inşa etmek için toprağı ağızımız ve ayaklarımız ile kazarız” (Algarra 2011: 7). Yazar, *Karınca* ve yuvaları ile ilgili akla uygun, bilimsel açıklamalar yaparak, bilimsellik değerini örtük bir şekilde ele almıştır. Nesnelerin özellikleri hakkında bilimsel açıklamalar yapmak olarak; “Prizma berrak cam veya plastikten kesilmiş özel bir parçadır. Işığı yedi gökkuşağı rengine ayırır” (Dussling 2019: 12). Yazar, prizmanın özelliklerini bilimsel olarak açıklayarak, bilimsellik değerini örtük olarak ele almıştır. Mevsimler ve mevsimlere bağlı hava hareketleri hakkında bilimsel açıklamalar yapmak anlamında; “Nihayet kış bitti, mart ayı geldi. Toprak, yavaş yavaş ısınmaya başladı” (Gür 2011: 18). Yazar, toprağın ısınması ile mevsimler arasındaki bağlantıyı anlatarak, bilimsellik değerini örtük olarak ele almıştır. Olayların neden ve sonuçları hakkında akla uygun açıklamalar yapmak anlamında; “Yaklaşık yedi ay boyunca hiçbir şey yemediği için karnı çok acıkmış, üstelik çok da zayıflamıştı” (Gür 2011: 19). Yazar, farenin zayıflama nedenini yedi ay boyunca bir şey yememekle açıklayarak bilimsellik değerini örtük olarak ele almıştır. Canlı ve bitki türlerini diğerlerinden ayıran özellikler hakkında bilimsel bilgiler vermek olarak; “Rehberleri Dr. Yi, “Kral kelekleri göç eden tek kelek türü değil” dedi. “Ama en uzağa uçanlar onlar. Bazıları 3000 kilometreden daha fazla yolculuk ediyor!” (Haskins 2019: 14). Yazar, kelek türleri arasındaki fark hakkında bilimsel açıklamalar yapmış ve bilimsellik değerini doğrudan vurgulamıştır.

3.13. Kanaatkârlık

Kanaatkârlık sözcüğünün sözlükteki tanımı şu şekildedir: “Azla yetinme durumu, kanıklık, yetingenlik” (TDK 2021). Başka tanımları da vardır: “Yeme, içme, barınma konusunda bileğin emeği ve alın teri ile kazanılana razı olmak, başkasının malına ve kazancına göz dikmemek” (Hökeleli 2013: 269). Hayatın her anında bireyin istediklerinin tamamı gerçekleşmeyebilir. Kimi zaman ihtiyacımız olanın hepsini elde etmek mümkün olmayabilir. Yetersizliklerin söz konusu olduğu bu durumlarda başkasının malına, hakkına tecavüz etmek, hile yoluyla veya zor kullanarak başkasına ait bir eşyayı ele

geçirmek yerine kendimize ait olanla yetinmek gerekmektedir. Kişinin iç huzuru ve toplumsal barışın sağlanması için kanaatkârlık önemli bir değerdir. Çocukların küçük yaşlardan itibaren kanaatkârlık değeri ile yetiştirilmesi, ilerleyen zamanlarda herhangi bir yetersizlik durumuyla karşılaştığında kendi varlıkları ile yetinmesini öğrenmesi bakımından önemlidir.

İncelenen 80 kitabın 2'sinde kanaatkârlık değerine toplamda 2 kez yer verilmiştir. *Yapabilirim* ve *Tombul Çekirdek* adlı kitaplarda birer kez ele alınmıştır. Kanaatkârlık, hayatın zorluklarına karşı bireyin ayakta kalmasını sağlayacak alt değerler arasında yer almaktadır. Araştırmaya konu olan 80 kitabın ikinde kanaatkârlık değerine değinilmesi, kitapların %98'inde ele alınmamış olması önemli bir eksiklik olarak değerlendirilmektedir.

İncelenen iki kitapta doğrudan veya örtük olarak kanaatkârlık değeri ile ilgili verilmek istenen fikirleri şöyle sıralamak mümkündür: Elindeki imkânlar çok da iyi olmasa da daha iyisini elde edinceye kadar onlarla yetinmek anlamında; "Tombul Çekirdek, bozkırın zor koşullarını düşünüp, evsiz kalmadığına çok sevindi" (Gür 2011: 16). Kanaatkârlık değeri örtük olarak ele alınmıştır. Organlar görevlerini yapamadıklarında protezlere veya yardımcı aletlere razı olmak anlamında; "Çoğu insan dolaşmak için bacaklarını kullanır. Bacaklarım iyi çalışmadığından benim bir tekerlekli sandalye kullanmam gerekiyor" (Mallinos 2011: 6). Kanaatkârlık değeri örtülü olarak ele alınmaktadır.

3.14. Özgürlük

Bireyin kişisel düşünce ve davranışlarında kararlarını, başka bir zorlamaya maruz kalmadan kendisinin vermesine özgürlük denir. Türk Dil Kurumu özgürlüğü şu sözcüklerle tanımlamaktadır: "Herhangi bir kısıtlamaya, zorlamaya bağlı olmaksızın düşünme veya davranma, herhangi bir şarta bağlı olmama durumu, serbesti. Her türlü dış etkiden bağımsız olarak insanın kendi iradesine, kendi düşüncesine dayanarak karar vermesi durumu, hürriyet" (TDK 2021). Toplumun gelişmesi için özgürlük değerinin özümsemesi önemlidir. Özgürlük, toplumu meydana getiren bireylerin kendi iradeleri ile karar almalarını ve toplumsal etkinliklere katılmalarını sağlamaktadır. Küçük yaştan itibaren özgürlük değeri ile yetiştirilen bireyler, ilerleyen yaşlarında bağımsız karar alma alışkanlığı kazanacaklardır. Böylece toplumda bir kişinin, grubun, zümrenin üstünlüğü söz konusu olmayacaktır. Ayrıca, özgürlük kavramının içeriğini özümseyen bireyler, kendi özgürlüğünü bahane ederek, toplumun ve başka bireylerin haklarına saygı göstermesi gerektiğini öğrenecektir.

Yapılan incelemede 80 kitabın 26'sında özgürlük değerine toplamda 41 kez yer verildiği tespit edilmiştir. *Örümcekler* adlı kitapta 5, *Bugün Hava Nasıl?* adlı kitapta 4, üç kitapta 3, iki kitapta 2, on dokuz kitapta 1'er kez ele alınmıştır. Bireyin, başkalarının tesiri altında kalmadan kendi kararını kendisinin vermesi bakımından özgürlük değeri önemli bir alt değerdir. İncelenen kitapların %80'inde ele alınmaması dikkat çekici bir eksiklik olarak değerlendirilmektedir.

İncelenen yirmi altı kitapta doğrudan veya örtük olarak özgürlük değeri ile ilgili verilmek istenen fikirleri şöyle sıralamak mümkündür: Başkalarının tesiri altında kalmadan kendisi ile ilgili bir konuda karar vermek anlamında; "İşte ben de bunu yaptım. Tekerlekli sandalyemle her gün, tek başıma çalıştım. O kadar çalıştım ki, ellerim su toplamasın diye eldiven takmaya başladım" (Mallinos 2011: 16). Yazar, kendisi ile ilgili kararı başkalarının etkisi altında kalmadan vermiş ve özgürlük değerini örtük bir biçimde ele almıştır. Vatanlarına karşı yapılan bir saldırıdan kurtulmak, özgürlüklerini korumak anlamında; "Kraliçe Arı, birrr, ikiiii, üüüüüüç diye bağırış ve tüm arılar aynı anda

Kirpi'nin diken olmayan karnına iğnelerini saplamış. Kirpi ne olduğunu anlayamadan acı içinde yere düşmüş. Şatodaki herkes sevinmiş” (Özkırım 2012: 61). Arılar, kovanlarına saldırarak ballarını ellerinden alan kirpiye karşı saldırı başlatmış ve düşmanı mağlup ederek, özgürlük değerini örtük olarak ele almıştır. Bireyin hiç kimseye bağımlı olmaması anlamında; “Tombul Çekirdek sırtını bir çalıya yaslamış, özgürlüğün tadını çıkarıyordu” (Gür 2011: 6). Tombul Çekirdek, hiç kimseye bağımlı olmadığı için özgürdür ve özgürlüğün tadını çıkarmaktadır. Yazar, özgürlük değerini doğrudan ele almıştır. Serbestçe yaşadığı yerden, karanlık ve hareketlerinin kısıtlı olduğu dar bir alanda yaşamak zorunda kalmak, özgürlüğün kısıtlanması anlamına gelmektedir. “Adımlarını çabuklaştırdı. Yürüdüğü koridorun sonuna gelince durdu. Yukarıdaki bir delikten ışık sızıyordu” (Gür 2011: 10). Yazar, mahkûmiyete vurgu yaparak, özgürlük değerini örtük bir şekilde ele almaktadır.

3.15. Sağlıklı Olmaya Önem Verme

“Bireyin zihin ve beden olarak bir rahatsızlık belirtisi olmadan hayatını devam ettirmesine sağlıklı olmak denmektedir. Zihin ve beden sağlığı kişi ve toplum açısından önemlidir. Sağlıklı bireyler, sağlıklı toplumları meydana getirir. Sağlık problemi yaşayan bireylerden meydana gelen toplumun ilişkilerinin sağlıklı olması mümkün değildir. Sağlıklı olmak, sağlıklı olmaya önem vermek aynı zamanda kültür düzeyinin de göstergesi kabul edilmektedir. Gelişmiş ülkelerde insanlar sağlıklı olmaya önem verdikleri için doğal ve sağlıklı beslenmeye önem vermekte, günlük programlarında spor aktivitelerine yer vermektedirler” (Atilla ve İşler 2012). Çocuklara küçük yaşlardan itibaren sağlıklı olmaya önem verme değerini öğretmek, sağlıklı bir neslin yetişmesi için önemli olarak değerlendirilmektedir.

Yapılan çalışmada incelenen 80 kitabın 9’unda sağlıklı olmaya önem verme değerine toplamda 37 kez yer verilmiştir. Sağlıklı bir toplum için sağlıklı olmaya önem verme alt değerinin küçük yaşlardan itibaren çocuklara yönelik yayınlarda ele alınması önemli olarak değerlendirilmektedir. İncelenen kitapların %89’unda sağlıklı olmaya önem verme değerine değinilmemiş olması bir eksiklik olarak düşünülmektedir.

İncelenen dokuz kitapta doğrudan veya örtük olarak sağlıklı olmaya önem verme değeri ile ilgili verilmek istenen fikirleri şöyle sıralamak mümkündür: Hastalık zamanı tedavi için ilaç kullanılması anlamında; “Zeynep öksürdüğü için annesi ona ilaç içirdi” (Sung-eun 2019: 15). Yazar, sağlıklı olmaya önem verme değerini doğrudan ele almıştır. Başka bir kullanımda sağlıklı yaşam için temiz çevre ve temiz havanın önemine vurgu yapmak olarak ele alınmıştır. “İşte bu yüzden ormanlar dünyamızın akciğerleri gibidir. Onlar olmazsa, herkese yetecek kadar oksijen de olmaz” (Palau 2012: 24)! Yazar, sağlıklı kalmak için temiz hava ve ormanların önemini dile getirerek, sağlıklı olmaya önem verme değerini örtük olarak ele almıştır. Sağlıklı olmak için yiyecek yemek anlamında; “Korunaklı, sıcacık mağarasını seviyordu; ama boş midesi de bir yandan gurulduyordu. Bir şeyler yeme zamanıydı” (Howarth 2013: 11). Yazar, sağlıklı olmak için yiyecek yemek gerektiğini dile getirerek sağlıklı olmaya önem verme değerini örtük ele almıştır. Bir yere dokunduktan sonra ellerin yıkanması olarak; “Chip bilgisayarı kullandıktan sonra ellerini yıkamaz. Kapı koluna dokunur. Ve kalem açacağına. Ve oradan da mikroplar Fransa’ya bulaşır” (Rooke 2013: 13). Yazar, bir nesneye dokunduktan sonra eller yıkanmazsa mikropların bulaşacağını ve hastalığa neden olacağını dile getirmiş ve sağlıklı olmaya önem verme değerini örtük olarak ele almıştır.

3.16. Ahlak

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi ahlak sözcüğünü tanımlarken şu ifadeleri kullanmaktadır: “İnsanın iyi veya kötü olarak vasıflandırılmasına yol açan mânevî

nitelikleri, huyları ve bunların etkisiyle ortaya konan iradeli davranışlar bütünü; bunlarla ilgili ilim dalı” (Çağırıcı 2021). Ahlak sözcüğü genel olarak olumlu çağrışımlar yapan bir sözcük olup, olumlu davranışlar bütünü için kullanılmaktadır. Türk Dil Kurumu ise şöyle tanımlamaktadır: “Bir toplum içinde kişilerin uymak zorunda oldukları davranış biçimleri ve kuralları, aktöre, sağıtöre. Huylar” (TDK 2021). Ahlaklı olmak, insanlar tarafından kabul gören hareketlerde bulunmak toplumun barış ve huzuru için önemli kabul edilmektedir. Çocukların küçük yaşlardan itibaren ahlak kavramını özümsemiş bireyler olarak yetiştirilmesi, gelecekte herhangi bir probleme neden olmayan kişilerin çoğalması demektir.

İncelenen 80 kitabın 22’sinde ahlak değerine toplamda 65 kez değinilmiştir. *Arılar Şatosu* adlı kitapta 8, *Karınca ve Yemek Seçen Seçil* adlı kitaplarda 7’şer, *Baloncuk Kulübü* adlı kitapta 6’şar, üç kitapta 3’er, dört kitapta 2’şer, sekiz kitapta 1’er kez değinildiği tespit edilmiştir. İnsanları iyiye, doğruya, güzele sevk eden ahlak değerinin incelenen kitapların (n=80) %68’inde ahlak değerinin ele alınmamış olması bir eksiklik olarak düşünülmektedir.

İncelenen yirmi iki kitapta doğrudan veya örtük olarak ahlak değeri ile ilgili verilmek istenen fikirleri şöyle sıralamak mümkündür: Alınan kararların kanuna ve kamu vicdanına uygun olması anlamında; “Bu sekoyaların çoğu çok yaşlı. Yok olmalarını önlemek için hükümet tarafından koruma altına alınmışlar. Ancak her ülkede böyle bir koruma yok” (Palau 2012: 14). Sekonya ağaçlarının yok olmaması için koruma kararının alınması ahlaki bir durumdur. Yazar, alınan kararlara değinerek ahlak değerini örtük olarak ele almaktadır. Savaş halinde de uyulması gereken ahlaki kurallar bulunmaktadır. Her ne şart olursa olsun, ahlak kurallarından ayrılmamak esas olmalıdır. “Bazıları öyle saldırgandır ki düşmanlarının yuvasına ulaştıklarında her şeyi yıkar” (Algarra 2011: 25). Yazar, savaş anında düşmanların yuvasına ulaşınca her şeyi yıktıklarını söyleyerek ahlak kurallarının çiğnendiğini vurgulamakta ve ahlak değerini örtük olarak ele almaktadır. Bir kurum, kuruluş, kulüp, dernek vb. için konulan kuralların herkes için uygulanması anlamında; “Senem bir listeye işaret etti. Listede baloncukların büyük, pembe ve uzun süre dayanıyor olması gerektiği yazıyordu. “Senin baloncukların küçük. İçlerini görebiliyorsun ve uzun süre dayanmıyorlar” dedi Senem. “Bu kuralları kim koydu” diye sordum” (Gabriel 2019: 8). Baloncuk Kulübüne girmek için belirlenen şartların, kardeş için dahi esnetilmemesi ahlaka uygun bir davranıştır. Yazar, ahlak değerini örtük olarak vurgulamaktadır. Uzun süre beraber olduğumuz bir dostumuzdan ayrılırken ona bir nesneyi hatıra olarak vermek anlamında; “Okulun son günü, sınıfı Ellie için bir veda partisi verdi. Tess ona bir kutu hediye etti. Ellie hediyeyi açtı. İçinde kelebek şekilli güzel bir kolye vardı” (Haskins 2019: 30). Sınıf arkadaşlarının Ellie için veda partisi düzenleyip ona bir hediye vermeleri ahlaki bir durumdur. Yazar, ahlak değerini örtük olarak ele almıştır.

3.17. Estetik Duygu Gelişimi

Estetik sözcüğü günlük hayatta genel olarak “güzellik değeri olan” anlamında kullanılmaktadır. Türk Dil Kurumu sözlüklerinde kullanıldığı anlam şöyledir: “Sanatsal yaratının genel yasalarıyla sanatta ve hayatta güzelliğin kuramsal bilimi, güzel duyu, bedii, bediiyat. Güzellik duygusu ile ilgili olan” (TDK 2021). Yaratılışı gereği insan, sanat değeri olan güzel olana karşı bir eğilim içindedir. Estetik duygunun gelişmesi, bireyde güzellik algısının gelişmesi anlamına gelmektedir. Çevresindeki güzelliklerin farkına varan birey, hayattan daha fazla zevk alacaktır. Estetik duygusu gelişen bireyler, toplumsal ilişkilerinde bu değerleri ön planda tutacaklar, tutum ve davranışlarında kaba hareketlerden sakınacaklardır.

Araştırmada incelenen 80 kitabın 11'inde estetik duygu gelişimi değerine toplamda 29 kez yer verilmiştir. *Arılar Şatosu* adlı kitapta 7, *Tombul Çekirdek* adlı kitapta 6, *Sihirli Mercek* adlı kitapta 4, *Beni Mutlu Eden Ne?* adlı kitapta 3, iki kitapta 2, üç kitapta 3 kez ele alınmıştır. Estetik duygu, bireyin hayata bakışını etkileyebilecek, hayattan zevk almasını sağlayacak alt değerlerden biridir. Küçük yaşlardan itibaren estetik duygu gelişimi değerine sahip olarak yetişen çocuklar, ilerleyen yaşlarında hayata ve işlerine daha estetik bir bakış açısı yakalayabileceklerdir. İncelenen kitapların %69'unda estetik duygu gelişimi değerine yer verilmediği tespit edilmiştir. Bunun önemli bir eksiklik olduğu düşünülmektedir.

İncelenen on bir kitapta doğrudan veya örtük olarak estetik duyguların gelişimi değeri ile ilgili verilmek istenen fikirleri şöyle sıralamak mümkündür: Rengârenk çiçeklerin olduğu, çiçeklerin neşe içinde şarkı söylediği bir yer. "Her yerin yemyeşil çimenlerle kaplı olduğu, tertemiz derelerin aktığı, çiçeklerin şarkılar söylediği bu mutlu ülkenin adı, Renk Renk Çiçekler Ülkesi'ymiş" (Özkırım 2012: 2). Yazar, hayalindeki ülkenin tanımını yaparak, estetik duygu gelişimi değerini örtük olarak ele almıştır. Peri masallarında anlatılan düğünleri hatırlatmak. "Ülkede şenlikler düzenlenmiş, şato çiçeklerle süslenmiş, kırk gün kırk gece düğün yapılmış" (Özkırım 2012: 34). Yazar, peri masallarındaki düğünleri hatırlatarak, estetik duygu gelişimi alt değerini örtük olarak ele almıştır. Renklerin büyümesi anlamında kullanılmıştır. "Gökkuşağının yedi rengi de oradaydı: kırmızı, turuncu, sarı, yeşil, mavi, lacivert ve mor" (Dussling 2019: 17). Yazar, gökkuşağının bütün renklerini dile getirmekle estetik duygu gelişimini örtük olarak ele almıştır.

3.18. Eşitlik

Eşitlik sözcüğü için verilen anlam şu şekildedir: "İnsanların temel haklar bakımından ve insan olma niteliği itibarıyla eşit kabul edilmesini ifade eden ahlak ve hukuk ilkesi" (Kutluer 2021). Eşitlik değeri, eylemlerin sonucu ile ilgili olmayıp, insanlara davranışla ilgilidir. Bir eylemin sonucunda eyleme katılan tarafların hepsine aynı davranışta bulunmak eşitlik gibi görünmekle beraber, bu durum adalet değerine zıt bir durum oluşturacaktır. Türk Dil Kurumu eşitlik sözcüğünü şöyle tanımlamaktadır: "İki veya daha çok şeyin eşit olması durumu, denklik, müsavilik, müsavat, muadelet. Kanunlar yönünden insanlar arasında ayırım bulunmaması durumu" (TDK 2021). Eşitlik değerini kavramış bireyler, toplumsal ilişkilerde herkesin kanun önünde eşit olduğunu, bir kimsenin başka bir kimseye sınıfsal veya başka bir üstünlüğünün olmadığını bilecektir.

Yapılan çalışmada incelenen 80 kitabın 6'sında eşitlik değerine toplamda 8 kez yer verilmiştir. *Gülünç Duruma Düşme Korkusu* ve *Yapabilirim* adlı kitaplarda 2, diğer dört kitapta 1'er kez eşitlik alt değeri ele alınmıştır. Eşitlik kavramı, toplumsal ilişkilerin temelini teşkil eden bir değerdir. Küçük yaşlardan itibaren çocuklara öğretilmelidir. Eşitlik kavramını içselleştiren bireylerin başkalarıyla olan ilişkilerinde daha başarılı olmaları beklenmektedir. İncelenen kitapların %93'ünde eşitlik değerinin yer almadığı tespit edilmiştir.

İncelenen 6 kitapta doğrudan veya örtük olarak eşitlik değeri ile ilgili verilmek istenen fikirleri şöyle sıralamak mümkündür: Diğer insanlarla aynı duruma gelmek anlamında; "Ada ve Cem sınıfın geri kalanına yetişti" (Willson 2019: 26). Yazar, Ada ve Cem'in sınıfın geri kalanına yetişmesiyle eşit duruma geldiğini vurgulamış ve eşitlik alt değerini örtük olarak ele almıştır. Diğerleri ile aynı şartlara sahip olmaktan mutluluk duymak anlamında; "Başka çocukların yapabildiği şeylerin hemen hepsini yapabileceğimi biliyorum, bu da bana mutluluk veriyor" (Mallinos 2011: 28). Başka

çocukların yapabildiklerinin tamamını yapar hale gelmekten mutluluk duymakla, eşitlik değerini örtük olarak ele almıştır.

3.19. Dayanışma

Bir toplumu meydana getiren bireylerin duygu, düşünce ve ülkü bakımından birlik içinde olmalarıdır. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*'nde şu tanıma yer verilmektedir: "Toplumda bireylerin ve grupların birbiriyle dayanışma halinde yaşamasını ifade eden ahlâk terimi" (Demir 2021). Dayanışma, toplumu diri tutan değerlerdendir. Bireylerin dayanışma içinde olduğu toplumda fikir ayrılığı, kırgınlık, düşmanlık gibi istenmeyen durumlar en az düzeyde olmaktadır. Çocukların küçük yaşlarda dayanışma değeri ile yetiştirilmesi, toplumun birliği açısından önemli kabul edilmektedir.

Yapılan incelemede, 80 kitabın 38'inde dayanışma değerine toplamda 106 kez yer verildiği tespit edilmiştir. *Arılar Şatosu* adlı kitapta 19, *Karıncalar* adlı kitapta 8, *Gökkuşağının Gizemi* adlı kitapta 6, *Beni Korkutan Ne?* ve *Gökkuşağının Gizemi* adlı kitaplarda 5, dört kitapta 4, beş kitapta 3, sekiz kitapta 2, on altı kitapta 1'er kez dayanışma alt değerine değinilmiştir. Dayanışma değeri, toplumun bireyleri arasındaki birliği sağlaması bakımından önemli olarak değerlendirilmektedir.

İncelenen 38 kitapta doğrudan veya örtük olarak dayanışma değeri ile ilgili verilerek istenen fikirleri şöyle sıralamak mümkündür: Beraber yaşayanların birbirlerinin ihtiyaçlarını karşılıksız yerine getirmeleri anlamında; "Şatoda kalan diğer prensesler Kraliçe'nin bebek arılarına bakar, sütlerini içirir ve uyuturlarmış. Yaşları daha büyük olan abla prensesler ise, şatonun her gün temiz olmasını ve yemeklerin hazırlanmasını sağlamış" (Özkırım 2012: 4). Yazar, prenslerin bebek arılarına süt içirmeleri, onları uyutmaları, şatoyu günlük temizlemeleri, yemek hazırlamaları vb. özelliklerini öne çıkarmış ve yardımlaşma değerini örtük olarak ele almıştır. Düşman saldırısında yurtlarını savunmak için beraber uğraşmak anlamında; "Genç prensesler, her zamanki gibi iğnelerini iyice sivriltilip dikenli devi şatodan uzaklaştırmaya çalışmışlar" (Özkırım 2012: 59). Genç prenslerin, düşmanı beraberce savunmaları vurgulanmış ve yardımlaşma değeri örtük olarak ele alınmıştır. Beraber yaşayanların aynı şeyleri yapmak için birbirlerine yardımcı olmaları anlamında; "Aynı şeyi yapmaya karar vermek, birbirimize yardımcı olmaktır aslında" (Özkırım 2012: 75). Yazar, aynı şeyi yapmaya karar verenlerin birbirine yardımcı olmalarını vurgulayarak, yardımlaşma değerini doğrudan ele almıştır.

3.20. Merhamet

Sözlükte "Bir kimsenin veya bir başka canlının karşılaştığı kötü durumdan dolayı duyulan üzüntü, acıma" (TDK 2021)" olarak tanımlanan merhamet, yeryüzünde hayatın mutlu bir şekilde devam etmesi için gerekli değerlerden biridir. Her canlının hayatının bir döneminde kötü durumlarla karşılaşma ihtimali bulunmaktadır. Merhamet değeri, bu tür kötü durumlarla karşılaşanlara karşı acıma duygusu içinde olunması gerektiğine dikkat çekmektedir. Hayat şartları bakımından iyi durumda olan birisi, kötü duruma düşünce o kişiye karşı üzüntü duymak, yardımcı olmak gerekmektedir. Merhamet değerini küçük yaşlarda kavrayan bir birey, suçlu kimselere, zor durumda kalan kimselere karşı daha dikkatli davranacaktır.

Yapılan incelemede 80 kitabın 11'inde merhamet değerine toplamda 22 kez yer verildiği tespit edilmiştir. *Arılar Şatosu* adlı kitapta 6, *Karıncalar ve Örümcekler* adlı kitaplarda 3, *Yeşil Yılanın Yaşam Döngüsü* ve *Tombul Çekirdek* adlı kitaplarda 2, diğer altı kitapta 1'er kez merhamet değerine değinilmiştir. İncelenen kitapların %69'unda merhamet değerine yer verilmediği tespit edilmiştir. Toplumsal hayatı diri tutan alt

değerlerden olan merhamet alt değerine çocuk kitaplarında daha fazla yer verilmesi beklenmektedir.

İncelenen 11 kitapta doğrudan veya örtük olarak merhamet değeri ile ilgili verilmek istenen fikirleri şöyle sıralamak mümkündür: Sağlığını kaybeden birisi için duyulan üzüntü anlamında; “Keşke büyükbabam aynı kalsaydı. Keşke hasta olmasaydı.” Şu anda bizim yardımımıza ihtiyacı var” (Pollac ve Belviso 2011: 22). Büyükbabanın hasta olması torunlarını üzümüştür. Yazar, torunların üzüntülerini dile getirerek merhamet değerini örtük olarak ele almıştır. Herhangi bir yetersizlikten dolayı başkalarının desteğine ihtiyacı olanların ihtiyacını karşılamak anlamında; “Henüz gözleri açılmamış olan yavrular, günlerce annelerinin memelerine yapışarak bol bol süt emdi” (Gür 2011: 22). Yavrular, karınlarını doyurmak için annelerine ihtiyaç duymaktadırlar. Anne, yavrularını besleyip büyütülmektedir. Yazar, anne sincabın yavrularını beslemesine vurgu yaparak, merhamet değerini örtük olarak ele almıştır. Sorumluluğumuz altında olan bireyleri tehlike anında var gücümüzle korumak olarak; “Uzaktan olup bitenleri gören anne yer sincabı ise, yavrusunu kurtarmak için hemen onlara doğru koştu. Kerkenez, anne yer sincabını görür görmez havalanarak uzaklaştı” (Gür 2011: 27). Merhamet değeri örtülü ele alınmaktadır. Sevdiklerimizin bazı isteklerini, onların aleyhine olduğu için kabul etmemek anlamında; “Biz büyükler, yapmak istediklerinizin bazılarına izin vermiyorsak, bilin ki sizin için tehlikeli olabilecek şeylerdir, demiş” (Özkırım 2012: 43). Yazar, büyüklerin bazı isteklere karşı çıkmasını küçükleri sevdikleri için reddettiklerine vurgu yaparak, merhamet değerini örtük ele almıştır.

Tablo 3: TÜBİTAK Tarafından 6 Yaş Grubu Çocuklara Yönelik Yayınlanan 97 Kitap Arasından Seçilen ve Anlatıma Dayalı Metinlerden Oluşan 80 Kitapta Değerlere Yer Verilme Sıklığı

Sıra	Kitabın Adı / Değerlerin Adı	Adalet	Dostluk	Dürüstlük	Öz Denetim	Sabır	Saygı	Sevgi	Sorumluluk	Vataneşverlik	Yardımeşverlik	Barış	Bilimsellik	Kanaatkârlık	Özgürlük	Sağlıklı Olma	Ahlak	Estetik Duygu	Eşitlik	Dayanışma	Merhamet
1	Ağaç Kurbağasının Yaşam Döngüsü				1								11								
2	Akçağaç								1				10								
3	Akıllı Akın		7	4									1		3		4				
4	Arılar		3					1	6				7							4	
5	Arılar Şatosu	3	10	9	6	1	5	6	11	10	9	1	4		1	5	8	7		19	6
6	Arka Bahçedeki Kazı		3	1			1		2				5								
7	Atların Yaşam Döngüsü		1			2		3					3								
8	Ay Çiçeğinin Yaşam Döngüsü								1				8							1	
9	Baloncuk Kulübü		3	7			3	1	1								6				
10	Bay Tilki'nin Mutfağı		3	4			2						4							1	
11	Beni Cesur Yapan Ne?		1		1	1		1	1				3					1		1	

12	Beni Korkutan Ne??		2		3			5	2								5		
13	Beni Mutlu Eden Ne?			3	3			4	5	1		1			1	1	3	1	1
14	Beni Üzen Ne?			2				2	2	3		2							1
15	Bil Bakalım Ne Oldu?			3				3	2			5	1	1					
16	Bir Aşağı Bir Yukarı		1	5															
17	Bir Kral Kelebeğinin Yaşam Döngüsü								1			10	1			1			
18	Bir Kral Kelebeğinin Yolculuğu							1		1		10						3	
19	Bir Mikrobun Yolculuğu						1	1				11		5				2	
20	Bir Plastik Şişenin Yolculuğu																		
21	Bir Türlü Yerimde Duramıyorum!		3	2			1	2	5		2					3		1	1
22	Bir Yağmur Damlasının Yolculuğu											5			1			1	1
23	Bugün Hava Nasıl?			5									4						
24	Burun Bilir		1	5			3	3	4					6	2				
25	Büyükbabam Değişti		4				1	7			2	2	1	8				4	1
26	Büyütle Bakmak			5					1			1							
27	Gökkuşağının Gizemi		7	1				3	1				2		1				6
28	Çılgın İrem Bilimsel Yöntem ile Sorunları Çözüyor	7	2			3				3	3		1					2	
29	Çiçekler											10							4
30	Çocuk Olmak			4					3	1			1		2			1	
31	Down Sendromlu Bir Arkadaşım Var		2	2	1	1	3		2	3	2			1			1	2	
32	Durmak İstiyorum!		1	5						1	1		1						
33	Eğlenceli Statik Elektrik		3	6									1						
34	En Güçlü Kim?			6															
35	En Uzun Esneme			7			2		3						2			2	
36	Fasulyenin Yaşam Döngüsü		2						2			5	1	1				2	
37	Gelgit		5	5				1										1	

38	Gökkuşağının Gizemi		6				3	1				2		1		1	2		5	
39	Gözlerini Kapat ve Dinle		1	4				1				3								
40	Gülünç Duruma Düşme Korkusu		1	1	1		1	2						3				2	1	
41	Gündüz ve Gece		3	3			2	2				2								
42	Gürültü Korkusu		1						1	3										
43	Havada Süzülen Baloncuklar			1																
44	Haydi Uç, Kâğıt Uçağım!		5	5						2										
45	Kafama Takılan Ayı																			
46	Karanlık Korkusu		3					2	1			1								
47	Karınca Saldırısı																			
48	Karıncalar	1	6	5			3	4	8	4	5	3	6			7	1		8	3
49	Kavgacı Betanın Döngüsü				1				3	1				1					2	1
50	Kelebek Tutkusu		8	2				5		1		2				1			4	
51	Kelebekler		2				1		2			5					1		1	
52	Kim Kıpırdadı?											5		1						
53	Küf Gizemi	4	3	5					1		4					3				
54	Merhaba, Bay Miknats!			6								3								
55	Mikrobun Yolculuğu											6		4	4					
56	Ne Ödevi		4	5			2	1	1					1						
57	Ne Yapsak da Doğal Felaketlerle Baş etsek?		1					4		1		7								
58	Ne Yapsak da Ormansız Kalmasak?	1	1	2			1		5	1		3		1	1	1				
59	Ne Yapsak da Tehlikedeki Türleri Korusak?		1				1		1		1	4		1	6					
60	Ne Yapsak da Toprağın Verimsizleşmesini Durdursak?	1	1	1			3	2			2					1				
61	Neredeyse Görünmez İrem																			
62	O Ses Ne?		2				2		1		1	2		2			2		3	1
63	Oksijen Metalle Buluştuğunda		4	2								3		1					1	
64	Örümcekler			1	1			3	4			8		5		3			1	3

65	Sıra Dışı Hediye		5	4	1		1	3	1			2		1		2		3				
66	Sihirli Mercek		6	5			2		2	1	1				4	4	1					
67	Sinekuşunun Yaşam Döngüsü					1		6	2			6						1	1			
68	Şaşırtıcı Bilgisayarlar			7			1					7										
69	Tavukların Yaşam Döngüsü							1	2			8										
70	Tombul Çekirdek		2			1		1	2	3		1	1	3			6		1	2		
71	Toprağa İhtiyacımız Var			6						1		1										
72	Uğur Böceğinin Yaşam Döngüsü									1		9		1					2			
73	Uzaydan Gelen		1	1				1	2					1					3			
74	Yalnızlık Korkusu		1					5		2												
75	Yapabilirim!		1	1	1	3			4				1	1				2	1			
76	Yaylan ve Zıpla			3					7			1										
77	Yemek Seçen Seçil		7						2			1				7						
78	Yeşil Köpek		9				2	3	4			1							2			
79	Yeşil Yılanın Yaşam Döngüsü		1					1	2	2	1	6							2			
80	Yüzer mi Batar mı?		8	2															3			
	Toplam		9	205	178	16	10	48	86	120	36	39	6	231	2	41	37	65	29	8	106	22

TÜBİTAK tarafından 6 yaş grubu çocuklara yönelik yayınlanan 97 kitap arasından seçilen ve anlatıma dayalı metinlerden oluşan 80 kitapta değerlere yer verilme sıklığı Tablo 3'te gösterilmiştir.

Sonuç

TÜBİTAK çocuk kitaplarının değerler eğitimi bakımından incelendiği bu çalışmada ele alınan eserlerde 10 kök ve 10 alt değer olmak üzere toplam 20 farklı değer yer aldığı tespit edilmiştir. İncelenen seksen kitapta değerlerin sayısının sırasıyla adalet 9, dostluk 205, dürüstlük 178, öz denetim 16, sabır 10, saygı 48, sevgi 86, sorumluluk 120, vatanseverlik 36, yardımseverlik 39, barış 6, bilimsellik 231, kanaatkârlık 2, özgürlük 41, sağlıklı olmaya önem verme 37, ahlak 65, estetik duygu gelişimi 29, eşitlik 8, dayanışma 106, merhamet 22 olduğu görülmüştür.

Değerler eğitiminin ailede ve okul öncesinden itibaren başladığı göz önüne alındığında, altı yaş grubunun önemli bir dönem olduğu değerlendirilmektedir. Altı yaş grubu çocuklar için yazılan 80 kitabın tamamında kök ve alt değerlere yer verildiği görülmüştür. En çok 53 kitapla bilimsellik alt değerine, 44 kitapla dürüstlük değerine, 43 kitapla sorumluluk değerine; en az 4 kitapla adalet ve barış, 2 kitapla kanaatkârlık değerine yer verildiği tespit edilmiştir. İncelenen kitapların tamamına yakını tercüme kitaplardan oluşmaktadır. Tercüme kitaplarda MEB'in belirlemiş olduğu kök ve alt değerlerin azlığı dikkat çekmektedir. Yayınlanacak kitapların seçimi yapılırken, kök ve alt

değerler yönüyle incelenmesinin ve değerlere yeteri kadar yer veren kitapların yayınlanmasının uygun olacağı değerlendirilmektedir.

Çocuklar, yaşları gereği doğrudan nasihat içeren kitaplar yerine verilecek iletinin olay örgüsü içinde yer aldığı kitapları kendilerine daha yakın bulmaktadır. İncelenen kitaplarda yer alan kök ve alt değerlerin çoğunlukla dolaylı olarak, kısmen de doğrudan ele alındığı tespit edilmiştir. Değerlerin genel olarak örtük verilmesi TÜBİTAK açısından olumlu bir durum olarak değerlendirilmiştir. Değerlerin çocuklara nasihat şeklinde değil, dolaylı olarak, olay örgüsü içinde verilmesinin uygun olduğu değerlendirilmektedir. Yayınlanacak çocuk kitaplarında değerlerin doğrudan ve nasihat eder biçimde verilmesi yerine örtük olarak verilmesine dikkat edilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Değerler eğitiminin aileden sonra öğrenildiği en etkin ortamın sınıf olduğu bilinmektedir. Yayıncılar, ders kitaplarındaki metinlerin seçiminde değerleri göz önünde bulundurulmalıdır. Ders dışı zamanlarda çocukların okuması için değişik alan ve konularda hazırlanan popüler çocuk bilim kitaplarında da değerlerin yer almasına özen gösterilmesi, çocuklar için ders dışında okunmak üzere kitap alırken değerler konusuna dikkat edilmesi gerekmektedir. Öğretmenlerin, çocuklara ders dışı okumaları için kitap tavsiye ederken değerlere yeteri kadar yer veren kitapları tavsiye etmelerinin uygun olacağı değerlendirilmektedir. Veliler, çocukları için kitap alırken kitapları değerler yönünden inceledikten sonra kitap almalarının uygun olacağı düşünülmektedir.

MEB tarafından belirlenen değerlere yer verilen popüler çocuk bilim kitapları sayısının artırılması gerekmektedir. Tercüme popüler çocuk bilim kitaplarında kültürel farklılıklardan dolayı değerlere yeteri kadar yer verilmemektedir. Bunun için, telif popüler çocuk bilim kitaplarının yazımına ağırlık verilmeli, çocuk kitabı yazarlarını destekleyecek projeler hazırlanmalıdır.

Kaynakça

- Çağırıcı, Mustafa (1989). Ahlak. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 2, 1-9.
- Çağırıcı, Mustafa (1988). Adalet. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 1, 341-343.
- Çelikten, Fahri (2019). *Nezihe Meriç'in Çocuk Kitaplarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*. İstanbul: Marmara Üniv. EBE Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Özkırım, Aslı (2012). *Arılar Şatosu*. Ankara: TÜBİTAK Yayınları.
- Aktaş, Özgür ve Safran, Mustafa (2013). Evrensel Bir Değer Olarak Barış ve Barış Eğitiminin Tarihçesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 17(2), 131-150.
- Algarra, Alejandro (2011). *Karıncalar*. (Çev. E. Geçgil) Ankara: TÜBİTAK Yayınları.
- Atilla, Gaye ve İşler, Didar (2012). Tütemi Nesnesi Olarak Sağlıklı Olma Kültürü (Healthism) Üzerine Bir Ön Çalışma. *Dumlupınar Üniv. Sosyal Bilimler Dergisi* (34), 221-231.
- Barker, Henry (2019). *Uzaydan Gelen*. (Çev. E. Geçgil) Ankara: TÜBİTAK Yayınları.
- Batur, Zekeriya ve Yücel, Zeliha (2020). Ahmet Efe'nin Çocuk Hikayelerinde Değer Eğitimi ve Hikayelerin Türkçe Eğitimine Katkısı. *Turkish Studies*, (7)4, 1030-1049.
- Cüceloğlu, Doğan (1996). *İçimizdeki Çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Cabrera, Aleix (2013). *Gülünç Duruma Düşme Korkusu*. (Çev. A. Uludağ) Ankara: TÜBİTAK Yayınları.

- CHA, Bo-geum (2019). *Haydi Uç, Kağıt Uçağım*. (Çev. M. Kılıç) Ankara: TÜBİTAK Yayınları.
- Demir, Osman (2021). Tenasüd. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 40, 526-27.
- Dussling, Jennifer (2019). *Gökkuşağının Gizemi*. (Çev. E. Geçgil) Ankara: TÜBİTAK Yayınları.
- Göksu, Mehmet Zeki (2020). Afganistan Uyruklu İlkokul Öğrencilerinin Gözüyle Vatansızlık. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 33-63.
- Gür, Mutlu Kart (2011). *Tombul Çekirdek ve Anadolu Yer Sincabı*. Ankara: TÜBİTAK Yayınları.
- Gabriel, Nat (2019). *Baloncuk Kulübü*. (Çev. M. Akyüz) Ankara: TÜBİTAK Yayınları.
- Hökelekli, Hayati (2013). *Psikoloji, Din ve Eğitim Yönüyle İnsani Değerler*. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Haskins, Lori (2019). *Kelebek Tutkusu*. (Çev. B. Akyüz) Ankara: TÜBİTAK Yayınları.
- Hayward, Linda (2019). *Ne Ödevi?* (Çev. E. Geçgil) Ankara: TÜBİTAK Yayınları.
- Herman, Gail (2019). *Arka Bahçedeki Kazı*. (Çev. E. Geçgil) Ankara: TÜBİTAK Yayınları.
- Howarth, Heidi (2013). *Beni Mutlu Eden Ne?* (Çev. U. Hasdemir) Ankara: TÜBİTAK Yayınları.
- Kaplan, Kadir (2016). Okul Çağındaki Çocuklar İçin Yazılmış Çeviri Eserlerde Kullanılan Görsellerin Değer Aktarımındaki Etkisi. *Eğitimde Gelecek Arayışları: Düünden Bugüne Türkiye'de Beceri, Ahlak ve Değerler Eğitimi Uluslararası Sempozyumu*. Ankara: Atatürk Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, 794-810.
- Kim, Jung hee (2019). *Bay Tilkinin Mutfağı*. (Çev. M. Kılıç) Ankara: TÜBİTAK Yayınları.
- Kim, Sung-eun (2019). *Bil Bakalım Ne Oldu?* (Çev. M. Kılıç) Ankara: TÜBİTAK Yayınları.
- Knudsen, Michelle (2019). *Sıra Dışı Hediye*. (Çev. B. Akyüz) Ankara: TÜBİTAK Yayınları.
- Koç, Raşit ve Akdoğan, Hakkı (2018). Çocuklara Değer Aktarımının Önemi. *International Journal of Social Science*, (65), 1-16.
- Kutluer, İlhan (2006). Musavat-Eşitlik. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 32, 76-79.
- Lee, Ji-hyun (2019). *Havada Süzülen Baloncuklar*. (Çev. M. Kılıç) Ankara: TÜBİTAK Yayınları.
- Lim, Yoo-jin (2019). *Yüzer mi, Batar mı?* (Çev. M. Kılıç) Ankara: TÜBİTAK Yayınları.
- Mallinos, Jennifer (2011). *Yapabilirim!* (Çev. E. Kılıç) Ankara: TÜBİTAK Yayınları.
- MEB. (2019). Türkçe Dersi Öğretim Programı. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Palau, Josep (2012). *Ne Yapsak da Ormansız Kalmasak?* (Çev. Ş. Korkusuz) Ankara: TÜBİTAK Yayınları.
- Pollac, Pam ve Belviso, Meg (2011). *Büyükbabam Değişti*. (Çev. Ö. Hanoğlu) Ankara: TÜBİTAK Yayınları.
- Rooke, Thom (2013). *Bir Mikrobun Yolculuğu*. (Çev. Ö. Köroğlu) Ankara: TÜBİTAK Yayınları.
- Schwartz, David (2014). *Sinekkuşunun Yaşam Döngüsü*. (Çev. Z. Eyles) Ankara: TÜBİTAK Yayınları.

- Slade, Suzanne (2013). *Bir Kral Kelebeğinin Yolculuğu*. (Çev. Ö. Köroğlu) Ankara: TÜBİTAK Yayınları.
- Soonmi, Nap (2019). *Durmak İstiyorum*. (Çev. M. Kılıç) Ankara: TÜBİTAK Yayınları.
- Tarhan, Nevzat (2012). *Değerler Psikolojisi ve İnsan/ Güzel İnsan Modeli*. İstanbul: TİMAŞ Yayınları.
- Güncel Türkçe Sözlük*. Türk Dil Kurumu Sözlükleri. <https://sozluk.gov.tr>.
- Urlu, Esin (2020). Değerler Eğitimi Bağlamında Melih Cevdet Anday Oyunlarının İncelenmesi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(4), 49-66.
- Weiss, Ellen (2019). *Burun Bilir*. (Çev. B. Akyüz) Ankara: TÜBİTAK Yayınları.
- Willson, Sarah (2019). *Sihirli Mercek*. (Çev. B. Akyüz) Ankara: TÜBİTAK Yayınları.
- Yıldırım, Ali ve Şimşek, Hasan (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yılmaz, Mehmet ve Duman, Tayyip (2018). TRT Çocuk Dergisi'nde Milli Bir Değer Olarak "Vatan-Vatanseverlik" Değeri. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 639-657.
- Yavuzer, Haluk (2000). *Çocuk Eğitimi El Kitabı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yoo, Da-jung (2019). *Gözlerini Kapa ve Dinle*. (Çev. M. Kılıç) Ankara: TÜBİTAK Yayınları.

